

AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ

TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ

TURİZM VE OTELÇİLİK BÖLÜMÜ

LİSANS BİTİRME TEZİ

Bakü'nün kültür turizm potansiyelinin swot

analizi ile değerlendirilmesi

Hazırlayan

Zakir Gurbanov

1417.03001

BAKÜ – 2018

AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
TURİZM VE OTELÇİLİK BÖLÜMÜ

LİSANS BİTİRME TEZİ
BAKÜ'NÜN KÜLTÜR TURİZM POTANSİYELİNİN
SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan

Zakir Gurbanov

Danışman

Öğr.Gör. Gülnar Mirzayeva

1417.03001

BAKÜ – 2018

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

Kafedra “İqtisadiyyat və İşlətmə

TƏSDİQ EDİRƏM

“ ____ ” _____ 2018

BURAXILIŞ İŞİ ÜZRƏ VERİLMİŞ TAPŞIRIQ

“Türk Dünyası İşlətmə” fakültəsinin Turizm və Otelçilik (Turizm və Otelçilik) ixtisası üzrə

təhsil alan tələbəsi

Zakir, Qurbanov, Əli Əkbər

(adı, soyadı, atasının adı)

Diplom işinin rəhbəri

müəllim: Gülnar Mirzəyeva İsmayıl

(adı, soyadı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi)

**1. İşin mövzusu: BAKÜ'NÜN KÜLTÜR TURİZM
POTANSİYELİNİN SWOT ANALİZİ İLE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti tərəfindən təsdiqlənsin

“ _____ ” _____ 2018 il

No

2. Tələbənin sona yetirdiyi işin kafedraya təhvil müddəti: 8 ay

3. İşin məzmunu və həcmi (izahı, hesabı və eksperimental hissəsi, yeni təhlilə ehtiyacı olan müəssisələr) Özet, Giriş, Birinci bölüm, İkinci bölüm, Üçüncü bölüm, Sonuç, Kaynakça.

4. Buraxılış işi üçün lazımi materiallar

SEZER, Mustafa Serdar. (2010), **Türkiye Turizm Sektöründe Müze Turizminin Payının Değerlendirilmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, erişim tarihi: 12.02.2018

YILDIZ, Zafer. (2011), **Turizmin Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi**. Süleyman Demirel Üniversitesi, Vizyoner Dergisi, Yıl 2011, Cilt 3, Sayı 5, s.54-71.

AKOĞLAN KOZAK, M., EVREN, S. ve ÇAKIR, O. (2012), **Tarihsel Süreç İçinde Turizm Paradigması**. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt 24, Sayı 1, Eskişehir.

HUSEYNOV, İlgar, ve EFENDİYEV, Nigar, (2007), **Turizmin Esasları**. Bakü.

GARDA, Betül. (2010), **Macera Turizmi Pazarlaması: Antalya Yöresine Gelen Turistlerin Macera Turizmine Yönelik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, erişim tarihi: 13.02.2018

GARDA, Betül. (2010), **Macera Turizmi Pazarına Genel Bir Bakış**.

TAPUR, Tahsin. (2009), **Konya İlinde Kültür ve İnanç Turizmi**. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl 2009, Cilt 2/9, Konya.

KOZAK, Nazmi. (2012), **Genel Turizm Bilgisi**. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2472, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1443, Eskişehir.

ÖNEN, Oğuzhan, (2008), **Dünyada ve Türkiye’de Turizm**. Ankara.

GÖK, Tolga, (2016), **Bölgesel Kalkınmada Yat Turizminin Rolüne İlişkin Yerel Halkın Bakışı: Taşucu Örneği**. ÇATALHÖYÜK Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi Yıl: 2016, Sayı: 1 – Sayfa: 271-284.

İNCEKARA, Beyhan, DÖRDÜNCÜ, Hazar, ve ÖZER, Ozan. (2015), **Turizm Ulaştırmasının Denizyolu Ulaştırıcılığı Yönünden Gelişimi**. İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi, Yıl 2015, Cilt 2, Sayı 1, s. 1-16.

KOZAN, Gökçe Yasemin, ÖZDEMİR, Sami Sonat, ve GÜNLÜ, Ebru, (2014), **Turizm Yazınında “Deniz Turizmi”nin Olgusal Gelişimi**. Dokuz Eylül Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi Dergisi, Yıl 2014, Cilt 6, Sayı 2 s.115-129, ISSN: 1309-4246.

ERCANİK, Ceyda, (2003), **Türkiye’de Yat Turizminin Coğrafya Açısından İrdelenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara. erişim tarihi: 04.03.2018

SEZER, İbrahim, **Turistik Fonksiyonları ve Yat Turizmine Etkileri Açısından Didim Yat Limanı**. Giresun Üniversitesi.

YARMACI, Nihan, KELEŞ, Melike, ve ERGİL, Bilge, (2017), **Su Altı Dalış Turizminin Mevcut Durumu, Sorunları ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler: Kaş Örneği**. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, Yıl 2017, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 66-87.

MUSTAFAZADE, Nigar, (2015), **Kongre Turizm ve Önemi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bakü. erişim tarihi: 20.04.2018

KAYA, Muhammet Caner, ve BATMAN, Orhan, (2016), **Sakarya'nın Kongre Turizmi Pazarı Arz Analizi: Yerel Paydaşlar Üzerinde Bir Araştırma**. Sakarya Üniversitesi. İşletme Bilimi Dergisi Yıl 2016, Cilt 1/4, s. 79-97.

TENGİLİMOĞLU, Dilaver, (2013), **SAĞLIK TURİZMİ**. Siyasal Kitabevi, Yıl ağustos 2013, Ankara.

ÇETİN, Turhan, **Termal Turizm Potansiyeli Açısından Kozaklı (Nevşehir) Kaplıcaları**. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Tearature and History of Turkish or Turkic, Cilt1/6, Yılkış 2011, s. 899-924, Türkiye.

5. Buraxılış işi üzrə məsləhətçinin soyadı, adı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi (diplom işinin ona aid olan hissəsini göstərməklə)

Dr. Nurhodja Akbulaev Nazirhodja

6. Buraxılış işinin təqdimi üzrə təqvim planı:

Sıra No	İşin hissələrinin adı	Qurtarma faizi	İşin yerinə yetirilməsi (yerinə yetirilmə) müddəti
---------	-----------------------	----------------	--

plan faktiki üzrə

1. Bölüm (Ekim 2017 – Ocak 2018)
2. Bölüm (Şubat 2018 – Nisan 2018)
3. Bölüm (Mayıs 2018)

Buraxılış işinin rəhbəri _____

imza

Məsləhətçi _____

imza

Tapşırıqı imza üçün qəbul etdim _____

(tələbənin imzası)

Tapşırıqın qaytarılması tarixi “ _____ ” _____ **2018-ci il**

Qeyd 1. Buraxılış işi üzrə verilmiş tapşırıq 2 nüsxədən ibarətdir. Nüsxənin biri tələbəyə verilir, ikincisi kafedrada qalır.

2. Hazırlanmış buraxılış işini tapşırıqla birlikdə tələbə DAK təqdim edir.

BURAXILIŞ İŞİNİN PLANI

ÖZET

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZMİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TURİZMİN TÜRLERİ

1.1. Turizmin Tarihsel Gelişimi

1.2. Turizmin Tanımı

1.3. Turizmin Türleri

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR TURİZMİ ve AZERBAYCAN TURİZM POTANSİYELİ

2.1. Turistin Tanımı

2.2. Kültürün Tanımı

2.3. Kültür Turizminin Tanımı

2.4. Azerbaycan'ın Turizm Potansiyeli

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAKÜ'NÜN KÜLTÜR TURİZMİNİN SWOT ANALİZİ İLE
DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Bakü Hakkında Genel Bilgi

3.2. Bakü'nün İç Bölgesindeki Kültür Turizm Kaynakları

3.3. Bakü'nün Diğer Bölgelerindeki Kaleler

3.4. Bakü'nün Kültür Turizminin Swot Analizi İle Değerlendirilmesi

Araştırmanın Önemi ve Yöntemi

Sonuç ve Öneriler

Kaynakça

ÖZET

Artmakta olan dünya rekabeti ortamında meydana gelmiş olan ekonomik, teknolojik ve siyasi değişimler içerisinde, turizm sektörü içindeki tüketimlerde de değişikliklerin olduğu fark edilmiştir. Bu değişiklikler neticesinde, hususen de inkişaf etmekte olan ülkelerin turistik ürünleri çeşitlendirerek uluslararası turizm pazarından almakta oldukları payı çoğaltabilmeleri imkanı doğacaktır. Turistik seyahat yapan insanlar içerisinde, yalnızca güneş, deniz ve kum turizmini seçmeyip, başka şahsi ilgi sahalarını da seçmektedirler. Eğlenmek, dinlenmek, din, spor, sağlık benzeri faktörlerin yanı sıra, kültür faktörü de kişilerin turizme katılma sebepleri içerisinde hususi bir role sahiptir. Hususen son senelerde kültür etkeni, insanların önem arz eden bir seyahat sebebi olarak yer tutmaktadır. DTÖ hesaplamalarının neticelerine bize, kültür turizmi en çok gelişme göstermekte olan turizm dalları içerisinde yer tutmakta ve hızla inkişaf göstereceği ön görülmektedir. Bu manada hususi alternatif bir turistik dal olan kültür turizminin inkişaf ettirilmesi, sağlamakta olacağı kültürel, sosyal ve ekonomik bakımdan yararlar ile büyük önem arz etmektedir. Kültür olgusu, dil, din, sanat, yaşam tarzı, tarih, mimari yapı benzeri faktörleri içine almakta olan büyük birer kapsam sahibidir. Turistik hareketlerde bulunan insanlar onlara yad olan pek fazla ülkelerin kültürlerini tanımak maksatıyla seyahat yapmaktadırlar. Bununla da turistik hareket yapmakta olan kişiler, başka milletlere has olmakta olan kültür değerlerini onların ülkelerinde görmüş olup, tanımak şansı kazanmaktadırlar. Kültürel turizm, inkişaf etmiş olduğu yerlerdeki kültürel ve tarihi mirasın korunmakta olması mevzusunda tesirli olduğu gibi iktisadi

bakımdan da gelirler getirmektedir. Sürdürülebilirlik politikaları ve ilkeleri ile inkişaf ettirilirse, Kùltür turizmi, kùltür değerlerinin globalleşme önünde ortadan kaybolmasının önüne geçe bilecek bir hususiyete sahiptir. Başka bir deyiş ile kùltür mirasının korunmasında kùltür turizmi, bir vasıta durumuna getirile bilinmektedir. Bu tezde, turizm, turist, kùltür ve kùltür turizmi kavramları, turizmin türleri, Azerbaycanın turizm potansiyeli, Bakü'nün kùltür turizmi kaynakları hakkında bahs edilmiş ve kùltür turizmi SWOT analizi ile tahlil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler:Kùltür, kùltür turizmi, SWOT analizi.

İÇİNDEKİLER

TUTANAK.....	i
ÖZET.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ, TURİZMİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TURİZMİN TÜRLERİ

1.1. TURİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	4
1.2. TURİZMİN TANIMI.....	7
1.3. TURİZMİN TÜRLERİ.....	13
1.3.1. Deniz Turizm.....	13
1.3.1.1. Kruvaziyer Turizmi.....	14
1.3.1.2. Yat Turizmi.....	15
1.3.1.3. Su Altı Dalış Turizmi.....	16
1.3.2. Kongre Turizmi.....	16
1.3.3. Sağlık Turizmi.....	18
1.3.3.1. Termal Turizm.....	19
1.3.3.2. Medikal (Tıbbi) Turizm.....	20
1.3.4. İnanç Turizmi.....	21
1.3.5. Macera Turizmi.....	22
1.3.6. Kırsal Turizm ve Yayla Turizmi.....	23
1.3.7. Mağara Turizmi.....	25
1.3.8. Kış Turizmi.....	26

1.3.9. Spor Turizmi.....	28
1.3.9.1. Golf Turizmi.....	30
1.3.10. Göl/Nehir Balıkçılığı ve Av Turizmi.....	31
1.3.11. Akarsu Sporları Turizmi.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR TURİZMİ ve AZERBAIJAN TURİZM POTANSİYELİ

2.1. TURİSTİN TANIMI.....	33
2.2. KÜLTÜRÜN TANIMI.....	37
2.3. KÜLTÜR TURİZMİNİN TANIMI.....	40
2.4.AZERBAIJAN’IN TURİZM POTANSİYELİ.....	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAKÜ’NÜN KÜLTÜR TURİZMİNİN SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. BAKÜ HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	48
3.2. BAKÜ’NÜN İÇ BÖLGESİNDEKİ KÜLTÜR TURİZM KAYNAKLARI.....	49
3.2.1. Bakü kalesi ve Şirvanşahlar sarayı.....	49
3.2.2.Kız Kulesi.....	51
3.2.3.Divanhane.....	53
3.2.4.Saray Binası.....	55
3.2.5.İçerişehir Camiler.....	56
3.2.5.1. “Cüme Mescidi” Camii.....	56
3.3.5.2. “Keykubad” Camii.....	58
3.3.5.3. Medrese Camii.....	58
3.3.5.4. Hıdır Camii.....	59

3.3.5.5. Gileyli Camii.....	59
3.3.5.6. “Lezgi Mescidi” Camii.....	60
3.3.6. Kervansaraylar.....	60
3.3.6.1.Multani kervansarayı.....	60
3.3.6.2.İkikatlı Kervansaray.....	61
3.3.6.3.Küçük Kervansaray veya “Han Kervansarayı”.....	62
3.3.7.Pazar Meydanı.....	62
3.4. BAKÜ’NÜN DİĞER BÖLGELERİNDEKİ KALELER.....	63
3.4.1.Büyük Merdekan Kalesi.....	63
3.4.2.Küçük Merdekan Kalesi.....	64
3.4.3.Nardaran Kalesi.....	65
3.5. BAKÜ’NÜN KÜLTÜR TURİZMİNİN SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	66
3.5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	66
3.5.2. Araştırmanın Yöntemi.....	66
3.5.3. Bakü’nün Kültür Turizminin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi.....	66
SONUÇ.....	70
KAYNAKÇA.....	72

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Turizm Gelirlerinin Bölgelere Göre Dağılımı (Milyon \$).....	10
Tablo 2: Turizm Gelirlerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%).....	11
Tablo 3: Uluslararası Gelen Turistin Hareket Noktası ve Gittiği Bölge, 2004 (Bin Kişi).....	36
Tablo 4: Dünyada En Çok Seyahat Edilen Ülkeler (Mutlak Sayılar).....	37
Tablo 5: Azerbaycan Turizminin 2005-2008 Yılları Arası İstatistik Bilgileri.....	46
Tablo 6: Azerbaycan Turizmindeki Gelişmeler.....	47
Tablo 7: SWOT Analizi.....	68

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliđi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
DTÖ	: Dünya Turizm Örgütü
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

GİRİŞ

Günümüz zamanında Kültür turizmi iktisadi, kültürel ve sosyal boyutları ile bir sosyal bilim sahası olarak araştırılmaktadır. Turizm, dünya ekonomisi kapsamında en büyük sektörlerden biri ve kültür turizmi ise turizmin en büyük sektörlerindedir.

Kültür Turizminin öneminin zaman geçerek artmakta olması, hususen de Kültür turizmi potansiyeli olan ülkelerin iktisadiyatların da büyük bir ağırlık kazanmakta olması ve her geçen sene büyük kitlelerin büyük mesafeler kat ederek seyahat etmekte olmaları,kültürün ve kültür turizminin tanımlanması gereksinimini göstermektedir.

Latin dilinde söz olan kültür, yeri tarım için kullanılabilir vaziyete getirmek manasına gelir. Cumhuriyet zamanında nitekim bir dönem kültür sözünü ifadelendirmek için 'ekin' sözü işledilmiştir. Ama, bu söz yaygın olarak kabul edilmediğinden sonralar bırakılmıştır. Kültür, insanları hayvanlardan farketir, yalnızca insanlara ait bir hususiyettir. Kültür, insanlar vasıtasıyla paylaşılmakta olan ve gelecek nesillere ötürülmekte olan bir tür semboller oluşumdur. Hayvan kültürü diye bir şey bulunmamaktadır, buna göre ilk zamanlarda kuş yuvasını, arı petek ve balını nasıl yapıyorduya bugünde o yolla yapmaktadır. Oysa insan ilk zamanlarda doğal mağaralarda ve ağaç kavuklarında yaşamlarını sürdürmekteyken şimdiki zamanda sağlıklı ve modern yaşayış yerleri yapmakta ve bu meskenlerde barınmakta ve her geçen gün onları inkişaf ettirmektedir. Diğer tanıma göre: Kültür sözünün bizi ilgilendiren iki manası vardır. Kültür ilk evvel büyüme veya yetiştirme anlamına gelmektedir. Kültürlü insan gelişmiş bir insandır. Bir Kült yoksa kültür olmaz. Kült sözü tören, ayin veya dram tipinde hareketler

için de işledilebilir. Töreni yalnızca dini bir ayin olarak düşünmemek gerekmektedir. Tören olmadan yaşam manasız bir yaşamdır.

Kültür, bir toplumun manevi değerlerinin, görenek ve geleneklerinin, yaşam ve düşünce tarzlarının, sanatsal varlıklarının vb. değerlerinin bütünüdür. Bir toplumun kültürü; onların tarihi geçmişini, üyelerinin yaşamını, çeşitli zamanlardaki yaptıklarını, ekonomik geçim faaliyetleri, eğlenme, dinlenme ve inanç tipine ayrılan kısımlarını içermektedir.

Kültür, büyütülmesi zor bir bitki ve toplanması zor bir üründür. Ancak, istenilen bir ürünledeki gibi, ürün o senedeki ürünle değil, pek fazla nesil için en iyi stoklanmış tohumun stoklarının ekilmesi, senelerce toprağın hazırlanmasına giden çalışmayla doğru orantıdadır.

Kültür turizmi olgusu günümüz zamanında bir yükselmekte olan değer türüdür. Birer niş vaziyetdeki alandır. Bir ülkenin büyük çoğunlukta iktisadiyatda, özelde turizm sahasında reel ve de kalıcı durumda olmakta olan birer rekabet edici güç elde etmekte, yerel olan ve bölgesel olan iktisadiyatlara katkı vermekte, tabii, kültürel olan ve tarihsel olan mirası devamettirilebilir kılmakta kültürel turizm varlığı tek vasıtaadır. Farklı olan kültürlerde kültürler arası diyalogun inkişaf ettirilmesinde, tabii, kültürel olan ve tarihsel olan mirasın korunmuş olarak paylaşılıyor olmasında, çok kültürlü olan bir tür ortama erişiliyor olmada, kültürel bilincin inkişaf ettiriip tabii olan ve tarihsel olan mirasın gelecek zaman kuşaklarına taşınıyor olmasında, devamettirilebilir iktisadiyatın gerçekleştiriliyor olmasında en gerekli olan bileşken kültürel turizmdir. Kültürel turizm olgusu, yaratıcı sanayiler, kültür sanayileri ile seyahat hareketleri ve turizm arasında entegrasyonu sağlamakta olan tek yoldur

Kültür turizmi kavramı, inkişaf etmiş olduğu yerlerin kültürel olan ve tarihi olan miraslarının korunuyor olmasımevzusundatesirli olması ile beraber iktisadibakış açısından dagelirler sağlıyor olmaktadır. Kültüler turizm olgusu, devamettirebilirlik ilkeleri ve politikaları ile beraberinkişaf ettirilirse, yerel olan, kültürel olan değeriin küreselleşmenin önünde yok olup gitmesini engelliye bilecek bir hususiyete sahip oluyor olmaktadır. Başka bir ifade ile söylersek turizm, kültürel durumdaki mirasların korunuyor olmasında bir vasitedurumuna getiriliyor olabilmektedir. Ama turizm mevcudiyeti, devamettirilebilirlik önceliklerine dayalı olmakta olan planlar ileinkişaf ettirilmez ise, bölgelerin sahip olmakta olduğu kültürel tipdeki mevcudiyetler üzerinde menfi birertesirlere de sebep olmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ, TURİZMİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TURİZMİN TÜRLERİ

1.1. TURİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Daha yeni manada turizm tanımını kendinde ele almamakla beraber, insan oğlunun dünya üzerinde mevcudiyet göstermelerinden buyana farklı-farklı sebeplerle seyahat hareketleri yapmaları bilinmektedir. İlk devirlerde iktisadi anlamda faaliyetler avlayıcılık, tarım, toplayıcılık ve çok az miktarda mevcut olsa da, ticarete dayandığı için boş vakit olgusu henüz inkişaf etmemiştir. Seyahat önceki zamanlarda, esasda yiyecek bulma, yeni barınma yerleri geliştirme gibi basit insan gereksinimleri ile doğal felaketlerden kaçma, çatışma gibi sebeplerle olmuştur. Şimdiki devirde de buna benzer tip hareketlerin dünya insanların bazılarını üzerinde tesiri olmakla beraber, toplam seyahat hareketleri içerisinde bu sebeplerden kaynaklanmakta olan hareketler o zamanlara göre daha az sayıdadır. Başka bir bakış açısıyla Turizm tipinde kabul edilebilecek gezilerin başlangıcı, çoğunluk teşkil eden insanların düşündüğü gibi dinlenme maksatlı turizm gezileri değil, bilmediklerini bilmek, görmediklerini görmek ve öğrenmek isteği ile hayata geçen kültür gezileridir. Günümüz zamanından beş bin sene kadar evvel birçok insan tarafından Alt Mısır'da bulunmakta olan Menfis şehri etrafında mevcut olan piramitler ziyaret ediliyordu. Kitlelerin ziyaret etmesine neden olmuş olan başka bir şey ise eski zamanlarda Yunanistanda yapılmış olan olimpiyatlardı (Sezer,2010:3).

Turizm olgusunun başlayışı, para vasıtalarını, tekerliği ve yazmayı ilk önce icat etmiş olan ve kullanmış olan Sümer halkına yani milattan önce 4000'ler dönemine kadar götürüle bilinmektedir. Finikya insanlarınında bu manada ilk gezginlerden olduğunuyebiliriz. Yine de M.Ö. 3000'ler döneminde piramitler ve tapınaklar nedeniyle Mısır, gezgin insanların merakını en fazla celb etmiş memleketlerde bir tanesi olmuştur. Babil ve Eski Mısır krallığında, gezgin insanlar için yolların güvenlik altına alındığı, dinlenme ve konaklama maksatıyla evlerin ve bahçelerin tikilmiş olduğu bilinmektedir.İlaveten antik Yunanlarda olimpiyatlar, gezginlerin gelmesi olanağını ortaya getirmiş ve olimpiyatları için gidenler, kasaba evlerinde konaklayarak turizme öncülük yapmışlardır.Yani esasta ilk dönemlerde turizmin esas olarak tıbbi, inanç, iktisadi ve spor olmak üzere esas dört ana grupta gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Ortaçağın en çok ünlü gezgin insanlarından biri olmuş olan Marco Polo, İran ve Afganistan'dan geçiş yaparak Pamir Yaylasına, ordan da Gobi Çölünden geçerek Çin'e ulaştığı, buradan Java, Sumatra ve Hindistan'ı gezip İtalya'ya geri dönüş yaptığı bilinmektedir. Yine o devir gezgin insanlarından önemli biri İbn-i Batuta ise, doğmuş olduğu yer olan Tanca'dan Mekke şehri'ne defalarca gitmiş, buradan Arabistan'ı Ortadoğu'yu ve Anadolu'yu seyahat Semerkant üzerinden Hindistan'a varmış ve oradan da Sumatra ve Seylan'a gezi geçmiştir (Yıldız,2011:56).

Sosyal sınıflar arası farklılıkların azalmakta olması, insan ve işçi haklarındaki müsbet inkişaf; iletişimin, üretimin ve bunlarla beraber ulaşımın toplumsal vaziyet alması ve turizmin toplumsal bir tür ihtiyaç olarak algılanmaya başlanması ile etkililik oranı azalmış olan bu devir, daha sonra ki zamanlarda ise artmakta olan kitle üretimi ile

birlikdeyerini “Yeni Turizm Paradigması”nın öncü olduğu bir zamana devretmiştir.2000li senelerinegelindiğimizde turizmin yeni zamandaki kitle niteliğinden hızlı bir şekilde ayrılarak, bireysel niteliğe istikametliinkişaf gösterdiği farkedilir. Postmodern turizm paradigmasının başçı olduğu bu dönemde, turist tipolojilerinin manasızlaştığı ,teknolojik unsurlardan en üst düzeyde fayda elde edilen, sanal yapılandırmalarınve üst gerçekliğin otantik öğelere baktığımızda daha fazla rağbet gördüğü dikkat çeker. Edebiyatta turizmin tarihi inkişafını inceleyerek araştıran pek fazla iş olmasına bakmayarak, bu farklılaşmayı kimi faktörlere göre, sistematik ve paradigmlar çerçevesinde değerlendirmiş olanhiçbir çalışmaya rastlanılmış değildir (Kozak de Diğerleri, 2012:8).

Turizm esasen sosyal-iktisadi alan gibi XIX yüzyılın ortalarından inkişaf etmeye başlamıştır. Bu zamana kadar ise turizm ferdlerin gezinti və seyahat özelliğini taşımış, kayde alınmadan farklı arazileri, ülkeleri gezen insanlara «turist» demişlerdir.1954 yılında Birleşmiş Milletlerin toplantısında «Turizm» kelimesi müzakereedilmiş, onun uluslararası mahiyeti, kültürel ve sosyal-iktisadi ehemiyeti belirlenmiştir. Yine BM’in 1963 yılındayapılan Roma konferansında ise «turist» anlayışına etraflı izah vermek çabası gösterilmişdir. Süphesizki, bu konferansda turizme etraflı izah vere bilmemişlerdir. Lakin şimdiki durumda turizm tüm dünya çapında sosyal-iktisadi ve kültürelalan olarak inkişaf etdiyiiçin onun hakkında farklı ilmi edebiyatlar meydana gelmiştir. Bu yolda Azerbaycan alimlərinin debelirli nailiyetleri vardır. Bunlardan C.A Mammadovun, E.M. Hacıyevin, S.T. Yeganlının, B.A.Bilalovun və başkalarının isimlerini hususi olarak bildire bilinir.Esas olarak belirte bilirizki, B.A.Bilalov «turizm» sözünün anlamını aşağıdaki gibi izah

etmiştir: «Turizm-fransız sözü olmakla beraber anlamı insanların belirli bir süreliğine olacağı ülkede(yerde) para kazandıracak bir faaliyetle meşgul olmamak kaydıyla dinlenme, tıbbi, tanıma, idraki (tarih ve medeniyet kaynaklarından faydalanma vb.), spor ve dini maksatlarla daimi olarak yaşadığı yerlerinden belirli bir süreliğine gitmeleridir (seyahatleridir)». Bunuda belirtmek lazımdır ki, edebiyatlarda kitlesel turizmin ilk teşkilatçısı İngiliz Tomas Kuk isimli insankabul ediliyor (Huseynov ve Efendiyeva,2007:7-8).

Dünyamızda yaşayan insanlar yaşamın evvel çağlarından itibaren dini, savaşsal, fetihsel, ticari, göç etme ve merak uyandıran mekanları görme isteği gibi nedenlerle seyahat etmişlerdir. Bu nedenlerin haricinde insanların seyahatlerinin maksatlarından başka biri de başka kültürleri tanıma isteğidir. Günümüz zamanının aksine tatile gitme maksatlı seyahat veya turizm o zamanın kendisine has durumları, sosyoekonomik yaşam, ulaşım vb. sebeplerle turizmin ana sebebi olmamıştır. Günümüz zamanında hizmet sektörü içindeki önemi zaman geçtikçe artan turizm sektörü, güneş, deniz ve kum üçlüsüne sıkışmış; sonucunda çok fazla tatil kullanımı sebebiyle çevresel riskler meydana gelmiştir. Bu süreçte ülkelerde bölgeler arası ve hatta şehirler arası inkişaf düzeyinde çok önemli farklılıklar oluşmuştur (Sezer,2010:1).

1.2. TURİZMİN TANIMI

1942 senesinde Walter Hunziker turizm kavramını bu şekilde tanımlamıştır “para elde edilmesi maksatına dayalı olmayan ve devamlı olacak şekilde orada yaşayış şekline dönüşmemesi şartıyla, yabancı insanların bir yerde konaklamaları durumundan ve bir yere seyahat etmeleri durumundan meydana gelen hadise ve ilgilerin tümü” olarak

tanımını yapmıştır. Pek fazla tanımı yapılmış olan turizm kavramının OECD tarafından da kabul edilmiş olanaçıklaması bu şekildedir. Turizm kelime olarak Latin dilinde “dönmek” manasını veren “tornus” kelimesinden türemiş olmaktadır. Kelime menşeyinden de görülebileceği gibi “Başlamış olduğu yere geri dönecek şekilde gezerek yapılmakta olan bir hareketi” tanımlamaktadır (Web1).

Şimdiki zamanımızda, kişilerin, çalışma vakitleri haricindeki vakitlerini, bir düzey ve disiplinli şekilde olan yaşamlarının getirmekte olabileceği toplumsal sıkıntılardan ve kısıtlamalardan uzak, eğlenmekte olarak ve dinlenmekte olarak geçire bilme beklentisi her geçmekte olan gün daha da artıyor olmaktadır. Bu sebeptendir ki, büyük ölçüde insanlar toplu halde, dinleniyor olmak ve taze yer görmek ve yahut dataze deneyim kazanıyor olmak maksatıyla seyahat ediyor olmaktadır. Şehirleşme, ulaştırma, sanayileşme, gelir artışı, kültürel ve sosyal sahalardaki değişimler neticesinde turizm sektörü, çağımız zamanının en esas sanayilerinden bir tanesi durumuna gelmiştir (Garda,2010:5).

Turizm varlığı, dünyamız insanların devamlı bir şekilde ikamet ediyor oldukları, çalışıyor oldukları ve her bir zamanki olmakta olan kendi gereksinimlerini karşılıyor oldukları mekanların haricinde, yerleşmek maksatında olmayarak ve iktisadi manada iktisadi gelir kazanmamak şartıyla, spor, eğlenmek, sağlık, merak, dinlenmek, deneyim kazanmak, kültür, kongre ve seminerlere katılmak, akrabalarını ziyaret etmek, dini ibadetlerini yerine getirmek tipli şahsi sebeplerden dolayı, ferdi şekilde ve yahut da toplum şeklinde olarak yapıyor oldukları seyahat hareketleridir. Bu seyahat hareketlerinin birer turizm tipi faaliyet olarak sayılabilmekte olması için, turist insanların gitmiş oldukları yerlerde en

minimumu bir geceliğine konaklıyor olması ve turistik işletmelerin üretmiş oldukları mal ve hizmet ürünlerini talep ediyor olmaları gerekmektedir (Tapur,2009:473).

Turizm olgusununsadece iktisadi yönünü esas almış olan açıklamalara göre turizm; başka bir memleketden, şehir veya bölgeden yabancı insanların gelmesi ve belirli bir süreliğine ikamet etmeleriyle meydana gelen olayların iktisadi yönünü ilgilendiren olayların bütünü olarak nitelendirilmiş ve faaliyetin sosyal-iktisadi yönünden bahis edilmiştir. Bu açıklama yaklaşımlarının ortaya atılmasından sonra, dünyanın 1914-1918 seneleri arasında yaşamış olduğu Birinci Dünya Savaşı dolayısıyla, açıklama verme denemeleri bir süreliğine duraksamıştır (Kozak,2012:5-6).

Turizm kavramının ilk tanımını 1905 senesinde Guyer-Fueler “zaman geçdikçe artmakta olan hava değişimi ve dinlenme ihtiyaçları, sanat ve doğayla gidilene göz alıcı güzellikleri yakından tanıma isteğine; tabiyatın insanlara mutluluk bahş ettiği inancına esaslanan ve esasta ticaret ve sanayinin inkişaf etmesi ve ulaşım vasıtalarının kusursuz hale gelmelerinin bir neticesi olarak milletlerin ve toplumların birbirilerine daha fazla şekilde yaklaşmasına ortam yaratan modern zamana mahsus bir hadise” şeklinde yapılmıştır. Buna ilaveten Turizm tanımları sözlüğünde turizm, “gerçek ikamet ettiği dışındaki başka bir bölgeye tatil, eğlence, arkadaş veya akraba ziyareti, kültür, aktif spor, öğrenim, görev, toplantı, sağlık, transit geçiş vb. Maksatlarla seyahat yapmanın oluşturduğu hareketler bütünü” şeklinde tanımlanmaktadır (Sezer,2010:5-6).

Turizm, insanların devamlı yaşadıkları mekan haricinde yapmış oldukları seyahat ve gitmiş oldukları yerlerde belirli bir süreliğine konaklamalarından meydana gelen ihtiyaçlarının tatmin edilmesi ile ilgili olaylar bütünüdür. Başka bir tanımla insanların yaşadıkları mekan haricindeki bir yere bir seneyi aşmamak üzere, boş zaman değerlendirme, iş ve başka benzeri maksatlarla yapmış oldukları seyahatlerdir. Sektör bakış açısından Turizm sektörü; sosyo-iktisadi ve kültürel inkişafı süratlendirmesi, hizmet sektörünün yan kollarında üretim ile ülke bazında istihdamı artırması, dış sermaye girişi ve döviz girdisi sağlamasıyla ekonomik kalkınmada önemli bir unsurdur. Din, dil, ırk ayrımı olmaksızın insanlar arasındaki ilişkileri barış ve dostluk hislerini inkişaf ettirerek dünya barışını güçlendiren önemli bir sektördür (Önen,2008:1).

Tablo 1: Turizm Gelirlerinin Bölgelere Göre Dağılımı (Milyon ABD \$)

	1990	1995	2000	2003	2004	2005
Afrika	6.402	8.500	10.503	16.124	19.187	21.526
Amerika	69.274	98.439	130.797	114.231	132.022	144.556
Asya ve Pasifik	46.474	80.700	90.207	98.363	129.523	140.765
Avrupa	142.885	212.159	232.486	283.423	328.498	348.263
Türkiye	3.225	4.957	7.636	13.203	15.888	18.152
Orta Doğu	5.124	10.905	17.567	22.459	25.474	27.557
Dünya	270.159	410.703	481.560	534.600	634.704	634.704

Tablo2: Turizm Gelirlerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

	1990	1995	2000	2003	2004	2005
Afrika	2,37	2,07	2,18	3,02	3,02	3,15
Amerika	25,64	23,97	27,16	21,37	20,80	21,18
Asya ve Pasifik	17,20	19,65	18,73	18,40	20,41	20,62
Avrupa	52,89	51,66	48,28	53,02	51,76	51,02
Türkiye	1,19	1,21	1,59	2,47	2,50	2,66
Orta Doğu	1,90	2,66	3,65	4,20	4,01	4,04
Dünya	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Kaynak: (Önen,2008:6)

Turizm hadisesinin açıklanmasında esaslık taşıyan bir unsur olarak görülmekte olan “seyahat” unsuru esas bir paya sahiptir. İlâveten, kuramsal olacak şekilde kişilerin yapmış oldukları ve yaptıkları bütün seyahatlerin turizm hadisesinin bir faktörü olduğunu da söylenebilir. Hangi seyahatlerin turistik hadise meydana getirebileceğine esaslıkla seyahat hareketinin maksatı nazara alınarak karar verilebilir. Turizm hadisesinin meydana gelmesinde ve tanımının yapılmasında gerekli olan ikinci unsur, “konaklama”dır. Hunziker’in turizmi sade dille tanımlaması, bilimsel manada bir tanımın inkişaf ettirilmesine yardımcı olmuştur. Hunziker’in düşüncesine göre turizm; yabancı insanların bir yere

yaptıkları yolculuklarından ve devamlı olarak kalma, para elde etme maksatı gütmeyen konaklamalarından meydana gelen ilişkilerin bütünüdür. Bu açıklama turizmi bütünlükle ehatlememiştir ve turizm hadisesinin, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ki zamanda inkişaf edip; sosyal,kültürelve iktisadi yaşamda esaslı bir yer elde etmiş olduğunda daha bilimsel bir açıklamanın yapılması gerekli olmuştur. W. Hunziker ve K. Krapf, mekan değiştirme hareketlerinin bulunması gerekli olan bu iki temel özelliği göz önüne alarak, turizm hareketini şöyle açıklamışlardır; devamlı olan kalışa dönüşmemek ve gelir elde edici hiçbir hareketde bulunulmaması koşulu ile yabancı kişilerin geçici bir zaman kalışlarından meydana gelen olayların ve ilişkilerin bütünüdür (Kozak,2012:5-6).

Daha sonra Turizmin bir hareket olarak bu günümüzdeen fazla kabul gören açıklamalarından birisi 1963 senesinde Birleşmiş Milletler'in "24 saatten daha az olmamak, devamlı kalışa dönüşmemek ve gelir elde edici herhangi bir çabası bulunmamak durumu ile bireyin yolculuk ve/veya konaklamalarından yaranan olayların ve ilişkilerin bütünüdür." şeklindeki açıklamasıdır. Uluslararası standartlar meydana getirmek için hazırlanmış olan Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün Turizm İstatistikleri Tavsiye Kararları 1991 yılının Temmuz ayında Ottawa şehrindeki Uluslararası Seyahat ve Turizm Konferansı'nda sunulmuş ve Birleşmiş Milletler İstatistik Komisyonu'nda 1993 yılının Mart ayında kabul edilmiştir. Yayımlanmış bu belgeye göre turizm, "insanların daimi olarak yaşadıkları yerlerin dışına, boş zamanlarını değerlendirmek ya da iş maksatıyla ve yahutayrı sebeplerle yaptıkları ve bir seneyigeçmeyen seyahat hareketleridir." Bu açıklamanın göze çarpan bir hususiyeti talep taraflı bir açıklama olmasıdır. Turizm çoğunlukla bir endüstri olarak

görülmektedirlakin endüstriler geleneksel olarak arz taraflı olarak açıklanmaktadırlar (Sezer,2010:6).

1.3. TURİZMİN TÜRLERİ

1.3.1.Deniz Turizmi

Deniz turizmi kavramı;” yat limanları işletmeciliği, yat işletmeciliği, günübirlük olan tekne turları, kruvaziyer turizmi, eğlenme esasında olan su üstü ve su altı aktiviteleri ve suya dalma sporlarından meydana gelen ve birbaşa olarak denizsahası içerisinde gerçekleşmekte olan faaliyetlerin bütünü” şeklinde tanımlanabilir.Başka bir ifadeyle söylersek, deniz turizmi, deniz araçları ile denizde (kıyıda, üzerinde, altında) yapılmakta olan turizm maksatlı ticari hareketlerin bütünü olarak, tanımlana bilmektedir. Buna ilave olarakdenizde deniz araçları ile yapılmakta olan turizm maksatlı mesleki faaliyetler ile onu birbaşa olarak destekleyen başka mesleki faaliyetler, “Deniz Turizmi” olarak açıklanmaktadır (Gök,2016:273).

“Deniz turizminin geçmişine genel anlamda bakıldığında; Deniz yollarının turizm hareketlerinde kullanılması durumu 19. yüzyılın ikinci yarısıyla başlamıştır. 1866 senesinde İngiltere’de bir turizm müteşebbisi olmuş Thomas Cook, bir ziyaretçi grubu meydana getirerek, ziyaret maksatıyla,birinci kez olmak üzere İngiltere’den Amerika’ya yan tarafından çarkları olan bir gemiyle tur düzenlenmesinin sonrasında buhar çıkaran gemiler ve ulaşım aracı olan treninkullanılmaya başlanması ile turizm daha da belirginleşmiş ve 19. Yüzyıl sona ermeden ekonomik bir etkinlik durumuna gelmiştir. Turizm tarihi

açısından 19. yüzyılın sonlarına varıldığında yaşanan diğer önemli bir olay da Amerikan turistlerin atalarının topraklarını, Avrupa'yı keşfetmeye başlıyor olmalarıdır (İncekara ve Diğerleri, 2015:4).

Deniz turizmi bir insanın sürekli yaşıyor olduğu yerden uzak bir yere hareket etmesini çevreleyen, ayrıca olarak da odağı ve yahut da ev sahibi deniz etrafı (Burada deniz çevresi, tuzlu ve gelgiti olan sular olarak tanımlanmaktadır.) olan eğlence ve dinlenme hareketlerini içerir. Dolayısıyla da çok fazla miktarda aktiviteler deniz turizmi kapsamında sayılmaktadır. Bunlara emsal teşkil edenler içinde tüplü ve şnorkelli dalış, rüzgâr sörfü, balıkçılık, deniz canlılarını ve kuşlarını gözleme, kruvaziyer turizmi ve feribot endüstrisi, yelkencilik, yat turizmi, kutup turizmi, deniz müzeleri, tüm kumsal aktiviteleri ve daha fazlasıdır (Kozan,Özdemir ve Günlü,2014:116).

1.3.1.1. Kruvaziyer Turizmi

Wild & Dearingin görüşüne göre “kruvaziyer turizmi; konaklayanların, belirli bir rotada işliyor olmaktan ziyade farklı-farklı destinasyonları ziyaret etmek üzere, esas maksatı normal olarak taşımak değil, misafirlerini ağırlıyor olmak olan bir tür gemiye, boş olan vakitlerini değerlendirmek maksatıyla, belirli bir ücret karşılığında binmek suretiyle yapılan seyahattir”. Buna için de, maksatı taşımak veya ulaştırmak değil, misafirleri olmuş olan turistleri ağırlama olan ve bu maksatla her türlü hizmet için gerekli olan gereksinimlere sahip bulunan büyük gemilerle yapılan deniz seyahatleri, kruvaziyer turist ürününün ana eksenini meydana getirmektedir (Web 1).

1.3.1.2.Yat Turizmi

Yat turizmi sektörü, kendi içerisinde tam olarak bağımsız şekilde ve özel tip statülere sahip olmakta olup, bu tip hizmetlerin bileşiminden oluşmuş olmaktadır. Bu bileşimin içerisinde ise; bir konaklama türü tesislerde verilmekte olan tüm hizmetler sonra, bir deniz türü yolculukta verilmekte olan bütün hizmetler, marinalarda verilmekte olan bütün sosyo-kültürel hizmetler ve bakım onarım hizmetleri yer almaktadır. İnsanların yat turizmine katılımı iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan birincisi insanların özel yatlarıyla yapmakta oldukları katılım, ticari bir maksat gütmeksizin gezerek turizme katılanlar; bunlardan ikincisi ise ticari bir maksat ile, charter yapmakta olanlar ve yahut yatlarını charter firmalarına kiralamakta olanlardır (Ercanik, 2003:35).

Yat turizmi sektörünün iki başlıca elemanı var olmaktadır. Bu başlıca elemanlardan birincisi yalnızca gezi (tur) maksatıyla ve sportif maksatla kullanılmakta olan motorlu tekneler, diğer elemanı ise teknelerin barınmakta olacağı su iklimli ve yakıt iklimli alacağı, gıda vasıtalarını satın ala bileceği, gerekli olduğu zaman kara sahasına çıkarılıp asılacağı marina adı verilmiş olan özel vinçlerle donatılmış olan yat limanıdır. Yat turizmi kavramı, yat ismi verilmiş olan deniz motorlu araçlarıyla, başlıca spor ve gezi maksatlı olarak körfez, koy, barınaklar ve yat limanlarının kendi aralarında yapılmakta olan konaklama ve ağırlama hizmetlerini barındırmakta olan ve ulaşım aracı olan yat içinde konuklarına sunmakta olan bir turizm çeşididir. Yat turizmi kavramı, birçok tabii ve insani etkenlerin bir ortama getirilmesiyle oluşturulmakta olan bir turizm aktivitesidir (Sezer,t.y:105).

1.3.1.3. Su Altı Dalış Turizmi

Su sporu türlerine olan merakın artıyor olmakta olması ve zaman geçerek inkişaf etmekte olan su spor türleri yatırımları, yeni bir tür turizm dalı olan "Su Altına Dalma Turizmi" kavramını meydana getirmiş olmaktadır. Su altına dalma turizmi; su altı dünyasının flora, fauna ve arkeolojik kültür varlıklarını görmek, fotoğraflamak, filme çekmek ve sportif olarak balık avlama maksatlı olarak gerçekleştirilmekte olan tanıtım, sportif ve öğretim maksatlı dalmalar ile kıyı bölgesinde veriliyor olanağırlama ve konaklama hizmet türlerini içine almış olan bir turizm türüdür(Yarmacı ve diğerleri,2017:68).

1.3.2. Kongre Turizmi

Kongre: Uzman olmayı gerektirmekte olan bir tür alanda bilgilerin ve görüşlerin resmi olarak alışverişlerini kolaylaştırmakta olan, esas bir şekilde olarak da karşıya çıkmış olan sorunları çözmek maksatlı, senelik veyahut periyodik şekilde aralıklarla düzenlenmekte olan genel oturumlardır. Kongrelere uluslararası katılımlar ola bilmektedir ve bu türlü toplantılarda katılan katılımcıların sayısı yüksektir. Kongre turizmi olgusu yalnızca olarak kongre tipli toplantıların yaratmış olduğu seyahat olgusunu değil, seminer, sempozyum, konferans vb. türlerin de sebep olmuş olduğu bir tür turizm tipli hareketi kapsadmış olduğundan “kongre turizmi” yerine “toplantı turizmi” kavramı da kullanılabilir (Mustafazade,2015:27).

Kongre turizmi kavramı, bir kısım insanın toplantı yapmaktaki maksatlı seyahatlerinde ulaşım, konaklama, yemek-icmek hizmetleri de karşılanıyor olduğu bir turizm türüdür. Kongre turizmi çifte bir tür

turizm çeşididir. Burda en önceliklimaksat toplantıya katılmaktan ibaretdir, diğer hizmetler, alınmakta olan diğer hizmetlere gelirsek ise bunlar kongre turizmini desteklemektedirler. Bu maksatla bir kısım insanın sürekli yaşamakta oldukları yerden kongrenin düzenlenmekte olacağı yere seyahat etmesi, yeme-içmesi, konaklaması, ve başka hizmetlerden yararlanıyor olması sonucundameydana gelmekte olan etkinlik ise kongre turizmi olarak açıklanmıştır (Web1).

Kongre turizmi kavranı, ülkelere yapmış olduğu müsbet iktadi etkiler, katılımcılarının konumu ve statüleri bakımından özel insanlar oluyor olması, o ülkedeki turizm hadisesini çeşitli hale getirerek bir seneye yayıyor olma vaziyeti, mevsimler arasındaki olan dengeyi getiriyor olması, yalnız olarak toplantı sektörünü değil bununla birlikte turizm sanayisinin de inkişafını sağlıyor olması, turizm sektörünün altyapısını güçlendiriyor olması, turizm sektörünün durgunlaşmakta olduğu zamanlarda, vebundan ilave azalıyor olduğu zamanlarda faaliyet göstermekte olarak turizmin düşük olduğu sezonlarına bir hareketlilik getiriyor olması gibi özellikleri ile inkişaf ettiriliyor olması gerekmekte olan birçok turizm çeşitlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır(Kaya ve Batman,2016:81).

Kongre Turizmi kavramı, farklı-farklı kuruluşların, farklı-farklı mevzularda düzenlemiş oldukları seminer, kongre, konferans, toplantı vb. Gerekse konuşmacı gibi, gerek izleyici gibi olmak üzere katılmış olanların getçekleştirmiş oldukları turistik tipi hareketlerin bütünü gibi ifade edilmektedir. Bundan ilave Lugaric ve Gracanın fikrinde “iş turizmi kavramı, turizmin iş insanları ve profesyonel insanlara doğru şekilde olarak gerçekleştirilmekte olan modern bir formudur. İş turizmi

kavramı, kongreleri ve konferansları, fuarları ve iş toplantılarını içermektedir. Berbeka, kongre kavramının açıklamasını “büyük bir ölçekte farklı-farklı gruplara ait olan katılımcı insanların yer almakta olduğu ve birkaç gün zamanında belirli olan bir konunun müzakeresi” olarak vermektedir (Tengilimoğlu,2013:48).

1.3.3. Sağlık Turizmi

Günümüz zamanında inkişaf etmiş ülkelerde büyük yoğunlukta çalışma koşulları, şehirlerin kalabalıklaşıyor olmakta olması ile birlikte ortaya çıkmış olan stres durumu, işgücünü ve bu neden ile de üretim düzeyinin azalıyor olmasına sebep olmaktadır. Bu sebep ile de inkişaf etmiş ülkelerde, insanların sağlık durumunun korunması, işgücünün veriminin artırılması ve buna bağlı olarak da üretimin artırılması, sağlıklı vaziyetde yaşam durumunu sağlıyor olmak maksatıyla birlikte doğal turizm mevcudiyetlerinden deniz, güneş, temiz hava ve şifalı nitelikte olan termal suların tedavi edici ve dinlendirici özelliklerinden, çevre durumu ve iklim durumu olanaklarından, diğer başka turizm türü çeşitleri ile beraber yararlanmakta olarak güncel olan sorunları çözmeye yönelik çalışılmaktadır. Sağlık turizmi kavramı; insan sağlığını koruma ve daha da iyileştirme maksatıyla belirli bir zamanlığına yer değiştirmekte olan bir grup insanın tabii çevre kaynaklarına dayalı olan turistik tipi bir tür tesislere gitmekte olarak bir tür kür uyguluyor olması, beslenme, konaklama, eğlence ve dinlenme gereksinimlerini karşılamakta olması olarak açıklanabilir(Çetin,2011:900).

Dünyamızda turizm sanayisinin inkişaf etmesiyle beraber dünya insanların seyahat etme sebepleri de değişmekte olmuş, buna bağlı olmak üzere birbirinden değişik bir turizm dalı meydana çıkmış

olmaktadır. Son senelerde kişileri seyahat etmeye yöneltmiş olan etkenlerden biri de “sağlık”tır. Sağlık Turizmi kavramı, ziyaret sureti ile birlikte ikamete ediyor olduğu yerleşim alanının haricinde konaklama yaparak sağlığını koruma altına almayı ve yahut yeniden elde etmeyi maksatında tutan kişilerin gerçekleştiriyor olduğu bir tür turizm türüdür. Daha geniş tip kapsamda bakarsak ise “Sağlık Turizmi” kavramına bu kapsam ile açıklama verildiğinde “İnsanların kendi yaşıyor olduğu mekandan farklı bir tür mekanlara sağlık maksatı ile yapıyor oldukları bir seyahattir” (Tengilimoğlu,2013:50-51).

1.3.3.1 Termal Turizm

Dünya insanlarını turizme doğru yönelten bir kaçunsurlardan bir unsuru hiç şüphesiz sağlık olarak düşünülmektedir. Bu unsur bazı zamanlarda kaybolmuş olan sağlık durumunu geri elde etmek için, bazı zamanlarda da mevcut olmakta olan sağlık durumunu korumak maksatıyla meydana gelmektedir. Termal turizm kavramı, tabii bir şekilde belirli bir sıcaklık derecesine sahip olmuş olarak yer yüzüne çıkmakta olan ve içinde insan hayatı için faydalı olmakta olan mineralleri barındırçakta olan şifalı etkiye sahip olmakta olan suların ve bundan ilave şifalı etkiye sahip olmakta olan yer üstündeki çamurların ve buharların bulunuyor olduğubölgelerde ve o bölgeye özgü olmakta olan hava durumunun şartları içerisinde gerçekleşen bir tip turizm türüdür. Mineralize olmuş olan termal(sıcak) çamurlar ile suların, o tabii kaynağın çevresindeki iklim ve çevre faktörleri birleşiminde insanın sağlık durumuna müsbet etkilemek üzere, uzmanlaşmış hekim denetimi ve programı içinderehabilitasyon, psikoterapi, fizik tedavi, egzersiz, diyet gibi destekleyici tedavilerle birlikte koordineli kür uygulamaları için

yapılmakta olan turizm faaliyeti “termalizm” diye adlandırılmaktadır (İlban ve Diğerleri, t.y:106).

Dünyamız insanların turizm sahasına yönelmelerinde etkileyici duruma sahip olmuş olan faktörlerden biri de sağlıktır. Bu sebepten de dünyamız insanları yüzyıllar süresidir çeşitli tür sahip oldukları rahatsızlıklarını gidermek maksatıyla termal su menbalarından yararlanmak düşüncelerin bir tür gelenek hâline getirmişlerdir. Termal turizm kavramı, tabii bir şekilde belirli bir derece sıcaklığa sahip olmuş olarak yer yüzüne çıkmakta olan ve içinde faydalı mineralleri barındırmakta olan şifalı çamur, su ve buharların bulunmakta olduğu bölgelerde, obölgeye özgü olmakta olan iklim vaziyetleri içerisinde gerçekleşmekte olan bir çeşit turizm türüdür. Başka bir ifade de Termal turizm tanımı şu şekilde tanımlanıyor olmaktadır: Termomineral şekilde olan bir tür çamur banyosu, bir tür su banyosu, inhalasyon, içme, gibi çeşit-çeşit tipde olan yöntemlerden ilave olarak fizik tedavi, iklim kürü, egzersiz, rehabilitasyon, diyet, psikoterapi gibi destekleyici tipdeki tedavilerin birbirine birleştirilmesi ile yapılıyor olan kür (tedavi) uygulamalarından ilave olarak termal suların rekreasyon ve eğlence maksatlı kullanılması ile meydana gelmiş olan bir tür turizm dalıdır (Çetin,t.y:901).

1.3.3.2. Medikal (Tıbbi) Turizm

Medikal turizm kavramı, tedavi yaptırmak maksatıyla farklı-farklı ülkelere yapılmakta olan seyahatlerdir. İnkişaf etmiş ülkelerde medikal hizmetlerin parasal bedellerinin yüksek boyutta olmasından dolayı ve uzun zaman insanların bekletiliyor olmamasından dolayı olan sebeplerle hasta insanlar büyük mesafelerdeki pek çok ülkeye yüksek düzeyde

standartlarda olan medikal uygulamalar sebebiyle seyahat ediyor olmaktadır (Tengilimoğlu, 2013: 99-101).

Medikal (Tıbbi) turizm kavramı, esas olarak da bu tür bir fırsattan yararlanıyor ola bilerler için, yani yeterli miktarda paraya sahip olmuş olan insanlar arasında dünya genelinde artıma sahip olan bir eğilimdir. Medikal turizm "düşük maliyetlere sahip, uzun beklemtile sürelerine ve yahut da o insanın kendi yaşadığı ülkede mevcut durumda olmayan hizmetleri alıyor olabilmek maksatıyla sınır harici tıbbi, sağlık imkânlarından yararlanabilmek" manasına gelir (Can, Bayraktaroğlu ve Atalıç,2014:74).

1.3.4. İnanç Turizmi

İnanç Turizmi kavramı,dünyamız insanların kültürlerinin tanınıyor olmasında ve tanıtılıyor olmasında, uluslararası bir diyalogun kuruluyor olmasında karşımıza çıkıyor olmaktadır. İnanç turizmi, geçmiş zamanlarda olmuş olduğu gibi bugün zamanında bileönemli konumunu koruyor olmaya devam ediyor olmaktadır. Dünkü zamanda dadünya insanların hayatlarında kutsal olan mekânları ziyaret ediyor olmak dinsel bir vacibat olmuş olurken bugünkü zamanda da da aynı vacibat özelliğini koruyup-saklamakta olup insanların hayatlarının bir kısmını oluşturuyor olmaya devam etmektedir. Turizm olgusu, toplumsal hayatın süratli bir şekilde inkişaf ediyor olması ve değişiyor olmasına paralel olan bir halde bir gereksinim olmuş olarak bizim karşımıza çıkar iken, onun niceliği ve niteliğinde de kültür turizmi, sağlık turizmi, inanç turizmi vb. çeşitlilikler arz ediyor olmaktadır. Din turizmi olgusuna katılıyor olan turistler, farklı-farklı dinlere ait olan kutsal mekanları ziyaret etmekte olarlarken o insanların dadini görüşlerini fenomenolojik

bakımdan tanıyor ola bilme fırsatını da yakalamış oluyorlar (Kaynak,t.y:125).

Kutsal nitelikte olmakta olan mekanların bu din mensupları olmakta olan turist insanlarca ziyaret edilmekte olmasının, turizm hadisenin içerisinde değerlendirilebilecek şekilde olması inanç turizmi şeklinde tanımlanıyor olmaktadır (Tapur,2009:477).

1.3.5. Macera Turizmi

Macera Turizmi olgusu, “İnsanların şahsi duygusal olan ve fiziksel olan potansiyellerini sergiliyor olabilecekleri bir ortamdaki faaliyetlerin neticesinde, uç birer tecrübeye ön ayak ola bilen, azat olarak seçilmiş olan rekreasyonel bir tür faaliyet”tir. Başka bir açıklamaya göre, “Macera Turizmi olgusu, bir açık hava şartında gerçekleştiriliyor olmakta olan, heyecan ve macera kombinasyonunu içine almakta olan ticari bir biçimde işliyor olmakta olan birer tür faaliyetlerdir”. Bu macera turizmi kavramı hakkında en fazla olarak referans gösterilmekte olan açıklamaya göre Macera Turizmi “turistik tipde olan bir deneyime katılan insan, hazırlanmakta olması ve yönetimin bir birileri ile etkileşimleri ile ortaya çıkmakta olan; riskin elemanlarını kendi içinde barındırmakta olan, fazlalıkla ticari olarak ele alınmakta olan ve katılımcı kişinin her zamanki ikamet yerinden uzak bir tabii bir çevrede gerçekleşmekte olan, genir birer faaliyet sahasına sahip olan açık hava turizm hadiseleridir (Gülcan,t.y:4).

Buckley macera turizmi olgusunu; “Ticari şekilde olan turlar tarafından düzenlenmekte olan, esas olan çekiciliği tabii ortamda gerçekleşiyor olmakta olan açık hava aktiviteleri, esaslıkla da mahsus spor ve yahut da

benzeri gereksinimler gerektirmekte olan ve tura katılmış olanlara has heyecan verici olan.” şeklinde tanımlamış bulunmaktadır. Ayrıca olarak da Buckley macera turizmi kavramının içermekte olduğu açık hava faaliyetlerini 35-40 civarında aktivite olacak şekilde sınıflamış bulunmaktadır. Buckleyin bu sınıflandırması bu şekildedir; Alp disiplini Kayak ve Snowboard Kayak Krosu, Dalış, Akrobatik Uçuş, Delta Kanatla Uçuş, Mağaracılık, Ekspedisyon, İp inişi, Yer altı Akarsu Rafting, Balon Turu, Bungee Jumping, , Planörle Uçuş, Heliskiing ve Heliboarding (Helikopterle dağın zirvesine bırakılarak yapılan kayaklı veya snowboardlu iniş), dağcılık, akarsu rafting, deniz kayağı, jet bot, hedikli kar yürüyüşü, kaya tırmanışı, at binme, günübirlük yürüyüş, ATV araç kullanımı, rüzgar sörfü, balina gözlemciliği, kiteboard, buz tırmanışı, off-road araç kullanımı, akarsu kanosu ve kayağı, dağ bisikleti, vahşi yaşam gözlemi ve zorbing, yamaç paraşütü, gökyüzü dalışı ve paraşütçülük, dalga sörfü. Bu sınıf listesi tam bir şekilde detaylandırılmamış olmaktadır, bu liste daha da fazla olacak şekilde sınıflandırılabilir. Millington ve Arkise macera turizmi kavramını; “olağanharici, uzak veya vahşi, egzotik, destinasyonlarda gerçekleşmekte olan bir boş vakit aktivitesi olacak şekilde tanımlamaktadır” (Çetinkaya,t.y:87).

1.3.6. Kırsal Turizm ve Yayla Turizmi

Kırsal turizminolgusunda kırsal kelimesinin içermiş olduğumana, bizim ülkemizde doğrudan olarak “kırsal sahalar” olacak şekilde algılanıyor olduğundan, mağara turizmi, av turizmi, yayla turizmi, ekoturizm olgusu ve açık hava tabiat sporları da kırsal turizm olgusu ile beraber tutuluyor olmaktadır. Hatalı olmuş olmamakla beraber, kırsal turizm olgusunda

önemli maksat bir çiftlikte, bir köyde, bir dağ evinde vb.de konaklamakta olarak, kırsal alan kültürü ile tanışmakta ve kaynaşmakta olarak bir dinlenme geçirmekte olmak olduğundan, aralarındaki var olan maksatlar ve etkinlikler açısından da birkaç farklar bir gerçektir. Kırsal turizm olgusu; kırsal medeniyet, tabii ortam ve tarım ile bütünleşmekte olan, ayrıca olarakda başka turizm dalları ile de son boyutta çabuk entegre olabilmekte olan bir tür turizmdir. O bakımdan dafarklı-farklıörel, ulusal olan ve uluslararası olan teşebbüslerle içeriği zenginleştirilmekte olan kırsal turizm olgusu, dünyamızın pek fazla ülkelerinde kişileri tatil maksatıyla kırsal sahalara çekebiliyor olmaktadır (Soykan,2002:2).

Kırsal olan sahalara; kültürel ve doğal olmakta olan mevcudiyetleriyle, hususende büyük şehir insanların giderek artmakta olan dinlenme ihtiyaçlarına geçmiş zamandan günümüz zamanına cevaplamaya çalışmaktadırlar. Büyük şehir insanları, kırsal olan sahalara ekseriyeten; tatil maksatlı olarak günübirlik ve yahut da akrabaları ve tanıdıkları ziyaret etmek için gidiyor olmaktadır. Hususen ise kırsal saha yaşam şeklinin çekici olması, baskı ve stres yarata bilecek kısıtlamaların ve çetinliklerin oluyor olmayışı, buna karşın ise, insanların kendilerini bağımsız hissetmelerini sağlıyor ola bilecek mevcudiyetlerin var oluşu, günümüz zamanında gerekse haftanın son günleri, gerekse de mevsimlik ve yahut senelik olan tatillerde bu mekanlara yoğun şekilde olan ziyaretleri bununla birlikte getiriyor olmuş, böylece de “Kırsal Turizm” denilmekte olan bir tür turizmi meydana getirmiştir (Aydın,2012:40).

Hal hazırki zamanımızda, şehirler bölgelerinde yaşamakta olan kişilerin; gürültü kirliliği, hava kirliliği, kalabalık ve yoğun trafik ortamlarından

uzaklaşmakta olarak, dağlar sahalarındaki tabii güzelliklere sahip olmakta olan gürültüsüz mekanları tercih etmekte olmaları sonucunda meydana gelen bir tür turizmdir, yayla turizmi. Bu turizm dalında turistlerin maksatı, eğlenmek, dinlenmek ve rekreatif olan faaliyetlere katılıyor olmasıdır. Yayla sahaları, fazla zengin olan bitki örtüsüne sahip olmakta olmaları, gölleri, ormanları, akarsuları, av yapabilme, kış sporları yapma imkânı, el sanatları, yayla şenlikleri, tabii olan oluşumu ve buna benzer olan hususiyetlerinin sebebinden dolayı tercih edilmektedir. Organik olmakta olan tarım mahsullerinin tatile gelen insanlar tarafından yetiştirilmekte olması, yayla turizmini varlığına çeşitli birer çekicilik kazandırıyor olmaktadır (Garda,2010:17).

Yayla turizmi olgusu, Dinlenme zamanlarını alışılmış olmadık bir şekilde, bol oksijen, temiz hava, kaynak olmakta olan suyu içermekte olan doğal sahalarda geçirmekte olan isteyen insanların yayla sahalarına giderek yapıyor oldukları gezileri ifade ediyor olmaktadır (Tekin,t.y:1096).

1.3.7. Mağara Turizmi

Mağaralar, yerin yüzey bölgesiyle doğrudan ilişkisi olmakta olan, en minimum bir kişinin sürünmekte olarak bile olsa girebilmesine olanak sağlamakta olacak bir yüksekliği ve genişliği olmakta olan, yerin altında mevcut olmakta olan boşluklar olarak tanımlanmaktadır. Mağara turizmi olgusunda bu tabii oluşumları keşfetmekte olmayı ve incelemekte olmayı hedeflemekte olan turizm dalıdır(Garda,2010:24).

Alternatif şekilde olmakta olan turizm türleri arasında hobiye bağli olarak tipli turizm içerisinde değerlendirilmekte olan mağara turizmi olgusu,

hususen bu sahayamerak duymakta olan ve aktif irer şekilde bu spor türünü yapmakta olan insanların yoğun birer şekilde tercih etmekte olduğu bir turizm çeşidi olarak meydana gelmiştir. Mağara turizmi olgusunda spor yapıyor olmanın yanı sıra, mağara alanlarının tabii durumda olan güzellikleri ve onun kendisine özgü durumda gizemi de turizm sektörü için potansiyel durumda olmakta olan birer kaynaklar olacak şekilde kabul edilmiş durumdadır. Öte birtaraftan ise, Haberal (2053) ve Albayrak (2013) mağara turizmi mevcudiyetini yine birer alternatif şekilde olan turizm kapsamı içerisinde kırsal turizmin alt başlığı şeklinde değerlendirmiş olmaktadır. Bu kapsam içerisinde ise, ilk devir insanların yaşayış sahası olarak kullanılmakta olmaları, arkeolojik özelliklere sahip olmakta olmaları, sportif aktiviteler ortamı yaratmakta olmaları, kendine insanları çekici birer görünüşe sahip olmakta olmaları ve insan sağlığına iyi gelebilmekhususiyetlerisebepleriyle mağara alanları, turizm bakımından hususi bir önem arz etmektedirler (Benli ve Diğerleri, 2017:96).

Mağara sahalarının mahsusen kırsal olan sahalarda ve dağlık alanlarda bulunmakta olduğunu göz önüne alındığımızda bu sahalarda yapılmakta olacak turizm hareketlerinin bölge için müsbet neticeler doğurmakta olması muhtemel vaziyettedir (Benli ve Diğerleri, 2017:96).

1.3.8. Kış Turizmi

Kış turizmi olgusu esaslıkla da kar olan mekanlar ile dağlık sahalarda yapılmakta olan ve kış mevsimi sporlarının uygulamalarının çoğunluklu olmak üzere inkişaf ettirildiği sahalarda üzerinde yoğunlaşmakta olan ve esaslıkla karın yağışı ve yağan karın yerde kalma vakiti ile beraber, eğim

benzeri coğrafi faktörlerin uygun oluşu boyutunda yapılabilmekte olan bir tür turizmdir. Başka bir açıklama ile ise kış mevsimi turizmi, odak noktasında kayak spor türünün bulunmuş olduğu ve de bu spora uygun şekilde olan eğimli ve karlı sahalara yapılmakta olan seyahat hareketleri, konaklıyor olma ve diğer başka hizmetler türlerinden yararlanıyor olmayı kapsamakta olan ilişki ve faaliyetlerin tümü olacak şekilde de tanımlanıyor olmaktadır. Kış mevsimi turizmi hadisesi çoğunlukta olarak kayak spor türünün odak noktasında olacak şekilde gerçekleşmekte olan ve belli boyutta birer yükseklik gerektiriyor olduğundan dağ turizmi ve spor turizmi ile beraber anılıyor olmaktadır. Bu sebep ile de kaçınılmaz olarak belli bir yükseklik durumu olmakta olan dağlar sahalarında ve dünyamızda hususi bir spor türü olarak gelişmekte olan kayak spor turu ile özdeşleşmiştir (Albayrak,2013:146).

Kış turizm olgusu; kayak yapılmakta olan spor mekanlarının bulunuyor olduğu, uygun seviyede karın ve eğimin olduğu usahalara yapılmakta olan turistik seyahatlerin, konaklama ve başka hizmetlerin kapsamakta olduğu bir turizm dalıdır. Çoğunluk olarak, sonbahar mevsiminin sonundan itibaren, ilkbahar mevsiminin başları zamanına kadar gerçekleştiriliyor olmaktadır. Kış turizminin gerçekleşmesi için belirli bir yüksekliğin ve de eğimin sahip olunduğu, yürüyüş ve kayak, tırmanış benzeri etkinliklerin yapıyor olma bilmesine imkân sağlayabilen sahaların varlığı gerekiyor olmaktadır. Kayak yapmaya uygun olan kaliteli tarzda karın varlığı ve de kar mevcudiyetinin uzun vakit kalıyor olması, kış mevsimi spor etkinliklerinin yapıyor olma bilme zamanını artıracığına göre, tercih edilmekte olan bir durumdur. Başka taraftan ise, belirli bir yükseklikte olmakta olan sahalara kayak yapacak insanları

taşımakta olacak, teleski ve teleskiye benzeri tesislerin bulunmakta olması da gerekmektedir (Garda,2010:20-21).

Kış mevsimi turizm dalı, karın yağmasına bağlı olacak şekilde dağ sahalarının kar alabilmekte olan yükselti kurşağı bölgesinde ağırlık kazanmakta olan bir tür turizm çeşididir. Kayak spor türünü yapıyor olmayaygun, kar vaziyetlerinin ve eğli olan alanların uygun vaziyetde olduğu sahalara yapılmakta olan seyahat hareketleri, dinlenme, konaklama, eğlenme, yeme-içme, gezme-görme benzeri aktivitelerden oluşmakta olan ve senenin belirli bir zamanında gerçekleştirilmekte olan hareketlerin bütünüdür. Kış mevsimi turizmi denildiğinde birinci olarak insan aklına gelmekte olan faaliyet türü olmakta olan kayak, kış mevsimi turizmi olgusunun inkişaf etmesindeki en esas faktörlerden biri olmaktadır. Bu sebeple belli yüksekliğe sahip durumdaki, kayak sporu yapıyor olmaya uygun dağlar başka unsurlar ile beraber olarak kış mevsimi turizminin inkişaf ede bildiği yerlerdendir (Altaş ve Diğerleri, t.y:346-347).

1.3.9. Spor Turizmi

Spor türü turizm olgusu, insanların belirli bir spor türünü yapıyor olmak veyahut da spor türü aktiviteleri izliyor olmak maksatıyla turizm hadisesine katılıyor olmalarından meydana gelmekte olan ilişkilerin ve hadiselerin bütünü olmaktadır. Rafting, dağcılık, rüzgar sörfü, yamaç paraşütü, dalgıçlık, dalga sörfü, av, kayak ve benzer tipde olan bölgeye özgü vaziyetde tabiat spor türleri veyahut dagolf, tenis, voleybol benzeri belli bir bölgede, belli bir zaman dilimi için organize edilmekte olan spor türleridir. Başka turizm türü aktivitelerden en esas olan farklı tarafı, turist kişilerin bu sporu yapıyor olmak veyahut da öğreniyor olmak

maksatıyla yer değiştirmelerinin bütünü olmaktadır. Genel vaziyetde bütün turizm tipli kitaplar her tür sportif faaliyetlerifarklı birer turizm dalı olacak şekilde ele almaktadır, ama tüm bunları bir başlık altında topluyor olmak turizm olgusunun maksatları bakış açısından sınıflandırılıyor olması için daha da kolay vaziyete getiriyor olacaktır (Garda,2010:21).

Spor tipli turizm, insanların eğleniyor olmak maksatıyla devamlı olarak yaşıyor oldukları yerlerden çıkarak, sportif şekilde olan aktiviteleri izliyor olmak maksatıyla veyahut da bu aktivitelere katılıyor olmak maksatıyla yapıyor oldukları seyahat hareketleri olarak tanımlanıyor olmaktadır. Spor tip turizm, kişilerin daha evvelden belirlenmiş olan sportif faaliyetlere aktif şekilde yahut da pasif şekilde katılıyor olması ile gerçekleşmekte olan seyahat hareketlerinden oluşmakta olan bir turizm dalıdır. Bundan başka birer ifade ile söylersek spor tipi turizm, spor ile ilgili olmakta olan etkinlikleri yapıyor olmak ve yahut da izliyor olmak maksatı için yapılmakta olan seyahat hareketleri ve deneyimlerdir. Spor tipi turizmi olgusu, insanın yaşıyor olduğu evden uzak bir yerde yapılmakta olan spor olaylarına katılmak ve yahut da seyretmek maksatıyla yapılmakta olan ticari maksat düşünmekte olmayan tür seyahatlerdir (Akın,2015:21).

En basit ifade ile açıklanırsa, spor turizmi türü, spor ile bağlı olmakta olan aktiviteleri yapıyor olmak ve yahutda izliyor olmak maksatıyla yapılmakta olan seyahat hareketlerini ifade ediyor olmaktadır ve başka tür tanımlarsak, spor turizmi türü, insanların yaşamakta olduğu evden uzak bir mekanda sportif yarışmalara katılmak maksatıyla ve yahut da seyrediyor olmak maksatıyla yapılmakta olan ve de ticari bir maksat

taşımayan seyahat hareketleridir. Weed'in sportif tipli turizme vermiş olduğu açıklamaya göre ise, seyretmek maksatıyla gitmekte olan ve yahut da katılımcılık maksatıyla giderek olan sportif etkinliklere katılmaya dayalı olmakta olan bir turizm tipidir (Argan,2004:163).

Spor tipi turizm dalı, turizm olgusunun farklı fazla olan çeşidi içerisinde yerini almakta olmuş ve zaman geçiyor oldukça daha üst basamaklara tırmanmakta olan bir etkinlik vaziyetinde olmaktadır. Gibson sportif tipli turizme insanların eğleniyor olmak maksatıyla devamlı şekilde yaşıyor oldukları yerlerden ayrılmakta olarak, sportif etkinlikleri izliyor olmak ve yahut da bu etkinliklere katılıyor olmak maksatıyla yapıyor oldukları seyahat hareketleri olacak şekilde tanımlamıştır. Diğer bir tür açıklama ile sportif turizm, spor ile ilişkili aktiviteleri yapıyor olmak ve yahut da izliyor olma niyeti ile yapılmakta olan seyahat hareketleri ve de deneyimlerdir. Çoğunlukla yaşanılmakta olan yerinlerin haricindeki yerlere seyahat yapmakta olarak aktif şekilde ve yahut da pasif şekilde bir tür eğlence maksatıyla yapıyor olması ile beraber içinde rekabeti de içerebiliyor olan spor hadiselerini katılmakta olan insanlardan ve yahut da insan gruplarından oluşmakta olan turizm türünü incelemekte olan disipline sport turizmi deniliyor olmaktadır (Salici ve Özdaşlı,t.y:37).

1.3.9.1. Golf Turizmi

Golf turizmi hadisesi, toplumdaki maddi gelir seviyesi yüksek olmakta olan ve de orta-ileri yaş evrelerindeki insanların tercih etmekte olduğu birer turizm alanıdır. Golf sahaları seçimi zamanında önemli olan şeyler; yüksek standartlar, toprağın niteliği,hava alanına yakınlık, konaklama tesisleri ve iklim koşullarıdır. Turizmin araştırmacı insanları golf turizmi olgusunun, rekreasyon sahaları ile birleştirilmekte olarak meydana

getirilmekte olacak golf sahaları ile beraber özellikle de üçüncü yaş turizm olgusunun inkişaf ettiriliyor olmasına katkı sağlamakta olacağını vurguluyor olmaktadır (Garda,2010:21-22).

1.3.10. Göl/Nehir Balıkçılığı ve Av Turizmi

Balıkçılık ve Av Turizmi; bilinçli olan şekilde ve belirli bir tahsile dayanacak şekilde olmakta olan, tabiata zarar vermekte olmadan yapılmakta olan ve sadece olarak olgunluk evresine varmış olan hayvan türlerinin avlanmakta olmasıdır. Av turizmciliği, yalnızca olarak A Grubu seyahat acenteleri vasıtasıyla yapıyor olabilmektedir. Ülkenin yabani hayat durumunun korunarak inkişaf ettirilmekte olması ve değerli bir maddi gelir kaynağı durumunda olması av turizmi olgusunu müsbet tesirlere sahip olan bir turizm çeşidi olarak kabul ettiriyor olmaktadır. Av turizmine önemin verilmekte olduğu ülkelerde, av hayvanları olmakta olan hayvanlar sayıca artıyor olmakta, tabiat çevresine ve de yabani hayata dikkat göstermekte olma duygusu inkişaf etmektedir. Ayrıca olarak av turizminin yapıyor olduğu bölgelerde, usulsüz şekilde olan avcılığın azalmış olduğu ve otokontrolün sağlanmış olduğu da gözlemlenmektedir (Garda,2010:26).

1.3.11. Akarsu Sporları Turizmi

Akarsu kaynağı olmakta olan yerlerin farklı-farklı rekreatif tipli maksatlar ile kullanılmakta olmasına akarsu turizmi deniliyor olmaktadır. Trekking, rafting, av turizmi (balık avlama), yüzme benzeri olan turizm çeşitleri farklı çeşitde olmakta olan akarsularda yapıyor olması durumunda akarsu turizm çeşidi kapsamına giriyor olmaktadır. Akarsu turizm alanı, yeni yaşam durumunun getirmekte olduğu gerilimlilerden

belli bir vakitliğine uzaklaşıyor olmak isteği ve tabiata dönmek arayışında önem taşıyan bir vasıta olarak kabul edile bilmektedir. Kanoculuk ve rafting, kırsal vaziyette olan alanlarda yapılmakta olan faaliyet türlerindedir. Kanoculuk aktivitesi; şişmiş iki insanlık durumunda olan kanolarla yapılıyor olmaktadır. Raftinge gelince ise; vahşi nehirleri maksata uygun olacak şekilde beş ve yahut da dokuz insanlık botlar ile, nehirin akış istikametinde, kat ediyor olma olarak ifade edile bilmektedir. Akarsu spor türleri, bütünü iletabii şartlarda gerçekleştiriliyor olduğundan, doğal çevre ile uyumlu olacak şekilde, betonlaşma durumuna ve de çevre kirliliği durumuna yol açmakta olmayan bir turizm çeşididir. Ayrıca olarakta, tabiat güzelliklerini baş plana çıkarmak hususiyetine de sahip olmaktadır. Rafting spor türü için, coğrafî vaziyet önem arz etmektedir. Bu nedendir ki, rafting yapılmakta olacak alan ile konaklama yapılan tesisinin arasındaki ulaşımının kolay olması idealdir (Garda,2010:23-24).

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR TURİZMİ VE AZERBAJYAN TURİZM POTANSİYELİ

2.1. TURİSTİN TANIMI

Turizm tipli hareketler, kişilerin yapmış oldukları davranışlarından meydana gelen ve bununla birlikte yer değiştiriyor olmaya dayanmakta olan olaylardır. Buna emsal olarak, kişilerin: değişiklik, öğrenme, yenilik, heyecan, benzeri güdülerinin tesiriyle ve yahut da günlük yaşamın getirmiş olduğu menfi fiziksel ve ruhsal tesirlerden kurtulmak maksatı ile yapmış olduğu seyahat tipli hareketleri, turizm hareketleri içerisinde değerlendirilmektedir. Bu tür turistik faaliyetleri gerçekleştirmekte olan insanlar ise, turist olacak şekilde isimlendirilmektedirler. Günümüz zamanında turizm hadisesinin artmakta olan değeri, turist kelimesinin tanımına aydınlık getirilmesini vacip kılmıştır. Geniş tür bir bakış açısına göre turist; maddi kazanç maksatı olmaksızın; eğlenmek, dinlenmek, dinsel, diplomatik, kültürel, sportif, bilimsel, idari, sağlık benzeri sebeplerle sürekli olacak şekilde ikamet ediyor olduğu mekanın haricine devamlı olmayacak şekilde, boş olan vakitini değerlendirmekte olmak maksatıyla çıkmakta olan ve tüketici olacak şekilde belirli bir süreliğine seyahat etmekte olup, gitmiş olduğu mekanda en azı bir geceliğine geceleme yapmakta olan ve de tekrardan ikamet ediyor olduğu yere dönmekte olan bir kişiyi tarif etmektedir (Garda,2010:28).

Turist kelimesinin başlangıcı 4 yüzyıl öncesine kadar gitmektedir. Turist kelimesinin açıklaması üzerindeki ilk çalışmalardan biri bu formada yapılmıştır: Turist, devamlı olarak ikamet ettiği yerden en çok bir sene

zaman ile ayrılan ve geçici süreliğine gittiği yerlerde buralarda kazanmış olmadığı parayı harcayan insandır gibi tanımlamıştır; Başka bir tanımla Turist, sürekli olarak ikamet etmek ve gelir sağlamak amacıyla farklı bir amaçla yabancı bir memlekete giden ve geçici bir süreliğine kalmış olacağı bu ülkede başka yerde kazanmış olduğu parayı harcayan kimsedir. Milletler Cemiyeti İstatistik Uzmanları Komitesi içinden ilk turist kelimesinin açıklaması yaklaşımı 1937 senesinde yapılmıştır (Kozak,2012:7).

Turist Sayılanlar: Mekan değiştirmeye katılanlardan turist olanları ayırmak için meydana getirilen açıklamaya göre; bir ülkeye en az 24 saatlik bir zaman boyunca kalmak için aşağıdaki sebeplerle gelmiş olanlar turist olarak kabul edilirler. Bu sebepler şunlardır (Kozak,2012:7-8):

- Hazz, ailevi sebepler, sağlık maksatıyla vb. sebeplerle Seyahat edenler,
- Sportif, dini, idari, bilimsel sebeplerle veya bu formada toplantılara katılmak maksatıyla ile seyahat edenler,
- Ticari sebeplerle yolculuk edenler,
- Deniz gezileri ile gelmiş olanlar, bu gezi zamanı 24 saatten az olmuş olsa bile turist sayılırlar.

Önen’in yaptığı sınıflandırmaya göre turist olarak kabul edilenler aşağıda verilmiştir (2008:2):

- Ülkeye deniz yolu ile gelen ve geceleme için geldiği gemiye (gemi o limanda birden fazla gün kalsa bile) geri dönen ziyaretçiler

- Tren ile grup tipinde yolculuk etmekte olan ve trende gecelerini geçiren ziyaretçiler
- O ülkede ikamet etmeyen ama, gün boyu o ülkede kalan mürettebatı oluşturan kişilerde da bu açıklamaya dahildir

Turist Sayılmayanlar:

Turist olarak kabul edilmekte olmayanlar ise (Kozak,2012:8);

- Memlekete iş anlaşmasıyla ile veya böyle bir anlaşma olmaksızın gelerek, bir iş yapmak veya bir işte çalışmak isteyen kişiler,
- Başka bir memleketde kamu maksatlı görevlendirilmiş olan kimseler (örneğin; diplomatlar),
- Ülkede yerleşmek, süresiz kalmak için gelmiş olan kişiler,
- Okullarda veya konaklama kurumlarındaki üniversite öğrencileri veya diğer gençler,
- Bir sınır bölgesinde ikamet etmekte olan kişiler ve başka bir ülkede yaşayıp komşu ülkeye çalışmak için gelen insanlar,
- Bir ülkede dayanıp durmaksızın transit geçen insanlar, seyahat zamanları 24 saati aşmış olsa dahi turist olarak görülmezler

Turist, ziyaret edilmiş olan ülkedeki özel veya kamuya açık olmakta olan konaklama mekanlarında en az olacaktır şekilde bir gece kalan ziyaretçi (Önen, 2008:1).

Günübirlükçi: Ziyaret edimiş olan ÷lkede özel veya kamuya açık olmakta olan konaklama mekanlarında geceleme yapmayan ziyaretçi (Önen, 2008:2).

Tablo3: Uluslararası Gelen Turistin Hareket Noktası ve Gittiği Bölge, 2004 (Bin Kişi)

NEREYE ▼	NEREDEN ►						
	Dünya	Afrika	Amerika	Asya ve Pasifik	Avrupa	Orta Doğu	Belirsiz
Dünya	763.876	18.610	130.504	146.437	433.269	20.516	14.538
Afrika	33.436	13.290	1.104	958	11.582	1.695	4.807
Amerika	125.739	388	93.027	8.283	21.681	196	2.165
Asya ve Pasifik	145.491	837	9.470	114.765	17.382	880	2.156
Avrupa	422.937	2.585	25.827	16.282	372.894	1.879	3.469
Orta Doğu	36.272	1.510	1.076	6.149	9.731	15.865	1.942

Kaynak: (Önen, 2008)

Tablo4: Dünya’da En Çok Seyahat Edilen Ülkeler (Mutlak Sayılar).

Sıralama	Uluslararası Ziyaretçi Sayısı (Milyon Kişi)		Piyasa Payı 2004
	2003	2004	
Dünya	693,0	764,0	100,0
1. Fransa	75,0	75,1	9,8
2. İspanya	50,9	52,4	6,9
3. Abd	41,2	46,1	6,0
4. Çin	33,0	41,8	5,5
5. İtalya	39,6	37,1	4,9
6. İngiltere	24,7	27,8	3,6
7. Meksika	18,7	20,6	2,7
8. Türkiye	13,3	16,8	2,2
9. Almanya	18,4	20,1	2,6
10. Rusya Fed.	20,4	19,9	2,6
11. Avusturya	19,1	19,4	2,5
12. Kanada	17,5	19,2	2,5
13. Malezya	10,6	15,7	2,1
14. Ukrayna	12,5	15,6	2,0
15. Polonya	13,7	14,3	1,9
16. Hong Kong	9,7	13,7	1,8
17. Yunanistan	14,0	13,3	1,7
18. Macaristan	-	12,2	1,6
19. Tayland	10,1	11,7	1,5
20. Portekiz	11,7	11,6	1,5
21. Hollanda	9,2	9,6	1,3
22. Suudi Arab.	7,3	8,6	1,1
23. Makao	6,3	8,3	1,1
24. Hırvatistan	7,4	7,9	1,0
25. Mısır	5,7	7,8	1,0

Kaynak: (Önen,2008:8).

2.2. KÜLTÜRÜN TANIMI

UNESCO vasıtası ile düzenlenmiş olan Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesi’nde kendine yer edinmiş olan kültür

olgusunun manasına göre “en esas manasıyla kültür, toplumu ve yahut dahir toplum grubunu ifade eden belirli maddiyat ve maneviyat ile ilgili olan ve zihinsel ve duygusal hususiyetlerin birleşmesinden meydana gelen bir tüm ve yalnızca bilimsel ve edebi hayatı değil, bununla birlikteyaşam tarzlarını, ferdlerin esas hukuklarını, değersel yargılarını, geleneklerini ve göreneklerini ve inandıkları her şeyi de kapsamakta olan bir olgu”dur. Aynı meseleye Gökalp’in getirdiği yaklaşım ise milli olmuş olanın kültür, evrensel olmuş olanın ise uygarlık olduğu tipindedir ve Gökalp bu meseleyi böyle ifade etmekteydi: “Kültür, yalnızca bir milletin dini, hukuksal, ahlaki, estetiksel, ussal, dil, ekonomik, fen ve felsefi yaşayışlarının bir birine uyum sağlayan bir toplamıdır; aynı inkişaf etmişlik seviyesinde bulunmakta olan pek fazlamilletlerin toplum şeklinde olan yaşayış tarzlarının ortak olan bir bütünü ise uygarlıktır” (Oğuz, 2011: 128-129).

Kültür Turizminin tanımını vermeden önce kültürün kendi tanımı üzerinde durmak uygun olacaktır. Kültür sözünün kısa bir tarihinden yazmak gerekirse, bu söz, Latin dilindeki “Cultura” ve yahut da “Colere” ediminden geliyor olmaktadır. Klasik latince bu edim, ‘bakıyor olmak’ ve yahut da ‘büyütüyor olmak’ manasını vermektedir. Kültür sözü, türk diline iki farklı kaynaktan gelmiş olmaktadır: Fransız dilinden, Amerikancadan. Fransız dilindeki kültür sözünün Türk dilindeki karşılığı İrfan, Amerikanca kültür sözünün Türk dilindeki karşılığı, Medeniyettir. Kültür sözü, birincil olarak Amerikalı sosyolog insanlar tarafından çabuk kabuledilmesine karşılık olarak, Fransa’da durum bu tarzda gelişmemiştir. Tarımsal manada ekip-biçmek, sürmek, ve ürün üretmek tipinde kullanılan ‘Cultura’nın, ilk defa insanın deneyimi ve insanın yaşam biçimi olarak anlam kazanması, Almanya’da 1750

yılından sonra ortaya gelen gelişmeler sonrasına rastlamaktadır. Tanım, önceleri (18.asrın sonunda) insanın zihinsel tutumunun meydana getirmiş olduğu bir değer olarak kullanılmaya başlanmıştır. G.Klemn 1843 yılında yazmış olduğu ‘İnsanlığın Genel Kültür Tarihi’ kitabında ‘Kültür’ kelimesine, gayet açıklayıcı ve aydın bir tarzda, bir topluluğun becerileri ve yetenekleri; gelenek ve görenekleri ve sanatları olacak şekildedir bir yaşama tarzı tarzında mana vermiştir. Başka deyişle: Kültür bir topluma ait olan manevi ve maddi değerlerden ibaret olan bütün olduğunu ifade eden bilim insanları, bununla birlikte kültürün toplumda olan bütün bilgi, alışkanlıklar, ilgiler, genel tutum şekilleri, değer yargıları, düşünce, görüş ve bütün davranış tipleriyle bir bütün olduğu müdaafa edilmektedir (Meydan Uygur ve Baykan, 2007:3-4).

İnsan yaşamını sürdürmek için seçtiği ortamın farklılığı kültürüne, yaşam biçimine doğrudan yansımaktadır. Kültür insanın doğa önünde doğa ile birlikte yaşayışını sürdürebilmesi için yarattığı her şeydir. Kültür toplumu oluşturan insanların yada tüm toplumların birikdirilmiş uygarlığı olup, coğrafi durumdan etkilenmekte ve birbaşa ona da etki etmektedir.Daha açık bir anlatımla: İnsanın yaşamını sürdürdüğü istenilen bir doğal çevrede kurduğu bir binanın yapıldığı malzemededen, geçim şekline ve giyim tarzınadek çok unsur coğrafyadan birbaşa etkilenmektedir. Kültür bir tür etraf çevreye uyumlu olmaktır. Kültür yalnızca bir toplumun yaşam tarzları mozaiği değil bununla birlikte hakim değer ve inançlarının da içine alan bir kavramdır. Kültür, büyütülmesi zor bir bitki ve toplanması zor bir üründür. Ancak, istenilen bir ürünlerdeki gibi, ürün o senedeki ürünle değil, pek fazla nesil için en iyi stoklanmış tohumun stoklarının ekilmesi, senelerce toprağın hazırlanmasına giden çalışmayla doğru orantıdadır(Emekli, 2007: 53).

2.3.KÜLTÜR TURİZMİNİN TANIMI

Kültür turizmi olgusu günümüz zamanında bir yükselmekte olan değer türüdür. Birer niş vaziyetdeki alandır. Bir ülkenin büyük çoğunlukta iktisadiyatda, özelde turizm sahasında reel ve de kalıcı durumda olmakta olan birer rekabet edici güç elde etmekte, yerel olan ve bölgesel olan iktisadiyatlara katkı vermekte, tabii, kültürel olan ve tarihsel olan mirası devamettirilebilir kılmakta kültürel turizm varlığı tek vasıtaadır. Farklı olan kültürlerde kültürlerarası diyalogun inkişaf ettirilmesinde, tabii, kültürel olan ve tarihsel olan mirasın korunmuş olarak paylaşılıyor olmasında, çok kültürlü olan bir tür ortama erişiliyor olmada, kültürel bilincin inkişaf ettiriip tabii olan ve tarihsel olan mirasın gelecek zaman kuşaklarına taşınıyor olmasında, devamettirilebilir iktisadiyatın gerçekleştiriliyor olmasında en gerekli olan bileşken kültürel turizmdir. Kültürel turizm olgusu, yaratıcı sanayiler, kültür sanayileri ile seyahat hareketleri ve turizm arasında entegrasyonu sağlamakta olan tek yoldur (Pekin,2011:13).

Turizm ve Kültür arasında var olmakta olan münasebet; kültür olgusunun turizm sektörüne yol açmakta olması ve turist insanların gitmekte oldukları ve gezmekte oldukları yerlerin kültürlerine tesirleri olmak üzere iki şekilde meydana çıkıyor olmaktadır. Bu günümüz zamanında ulaşım ve iletişim vasıtalarındaki inkişaf ve küreselleşme kişilerin farklı-farklı kültür türlerini görmek, tanımak, öğrenmek meraklarını körüklemekte olmuş ve bu istek kültür turizmi olgusunu meydana getirmiş bulunmaktadır. Kültür turizmi olgusu folklor, festival, sergi, tiyatro benzeri sanatsal etkinliklere katılmakta olmak, geçmişteki ve bu zamandaki yaşamakta olan halklar ile kültür değerlerini tanımakta

olmak, tarihsel mekanları ve toplumların yaşayış tarzlarını görmekte olmak maksatıyla yapılmakta olan gezilerdir (Emekli, 2007:54).

Kültür turizmi kavramı, inkişaf etmiş olduğu yerlerin kültürel olan ve tarihi olan miraslarının korunuyor olması mevzusunda tesirli olması ile beraber iktisadibakış açısından dagelirler sağlıyor olmaktadır. Kültürel turizm olgusu, devamettirebilirlik ilkeleri ve politikaları ile beraberinkişaf ettirilirse, yerel olan, kültürel olan değerlerin küreselleşmenin önünde yok olup gitmesini engelliye bilecek bir hususiyete sahip oluyor olmaktadır. Başka bir ifade ile söylersek turizm, kültürel durumdaki mirasların korunuyor olmasında bir vasitedurumuna getiriliyor olabilmektedir. Ama turizm mevcudiyeti, devamettirilebilirlik önceliklerine dayalı olmakta olan planlar ileinkişaf ettirilmez ise, bölgelerin sahip olmakta olduğu kültürel tipdekimevcudiyetler üzerinde menfi birertesirlere de sebep olmaktadır (Uygur ve Baykan,t.y:1).

Kültür turizmi varlığı, bir grup, bölge, kurum ve yahut da toplumun sunmakta olduğu bilimsel olan, sanatsal olan, tarihi ve yahut da yaşayış tarzı, ortak miras ve gelenek benzeri değer varlıklarını görüyor olmak üzere gerçekleşmekte olan seyahat hareketleridir. Kültürel turizm hakkında üzerinde anlaşılmış olmakta olan yalnız birer tanım olmuş olmasa da Silbelberg kültürel turizmi, geniş olacak bir şekilde bu tür izah etmiş olmaktadır “diğer bir toplum üyelerinin, yerin ve yahut da bölgenin sahip olmakta olduğu (sunuyor olmakta olduğu) bilimsel, sanatsal, tarihi ve/ve yahut da beşeri varlıklarla ilgilenmekte olarak yapılmakta olan ziyaretlerdir”. Bu açıklamanın tutumuna göre kültürel çekiciliği olan olarak sayılabilmekte olan unsunlar, galeriler, müzeler, sanatsal olan performanslar, kulturel mirası barındırmakta olan yerler,

mimari, din, dil, yiyecek-içecek vb olabilmektedir (Karşlı ve Diğerleri,2016:88-89).

Kültürel Turizmin tanımı “Yeni kültürleri tanıyor olma, geçmiş zamanlarda mevcut olmuş kültürlere merak duyma temeline dayanmakta olan, kişilerin kendi öz kültürlerinin eğlence taraflarıyla beraber olmakla birlikte, başka grupların kültürlerinin de açık olmakta olan tarafları ile ilgili olan turizm faaliyetlerinin bütünü olmaktadır”. Başka bir deyişle söylersek ise “doğrudan doğruya ve yahut da dinlenme, merak, eğlence, spor, sağlık maksatları ile birlikte artı olarak da kişiliğin zenginleştiriliyor olması, taze malumatların kazanılıyor olması maksatı ile yapılmakta olan seyahat hareketleridir”. Çok karmaşık durumda olan ve çok çeşitli şekildeki turizm aktivitelerini içerisine alıyor olmakta olan birer kavram olarak görünmekte olan kültürel turizm olgusu, bir çok alt gruptan oluşuyor olmaktadır. Bu alt grupu oluşturmakta olan olguları yalnızca olarak kültürel turizm ismi ile birlikte pazarlıyor olmanın zorluğu sebebinden, tarih turizmi, miras turizmi, etnik turizm ve inanç turizmi oluşumunu kültürden almakta olan, ama ilgi sahaları değişik olmakta olan alt gruplara ayrılıyor olmaktadır (Değerliurt ve Diğerleri,2013:1047).

Dünya Turizm Örgütünün kültürel turizm olgusunun tanımını bu şekilde vermiş olmaktadır; kişinin içerisinde mevcut olmakta olan değişiklik gereksinimini tatmin ediyor olmak ve onun kültürseviyesini yükseltmekte olmak maksatıyla yeni deneyim, bilgi ve karşılaşmalar maksatı ile yapmış olduğu bütün tür hareketlerdir. Kişilerin sanat gezileri, festivaller ve başka tür kültürel aktivite ziyaretleri, tarihi eser gezileri, şehir turları benzeri kültür tipli motivasyon verici şeylerle yapmış

oldukları hareketler bu çerçeve dahilinde değerlendiriliyor olmaktadır (Zengin ve Eker,2014:4).

Kültür turizmi olgusunun algılanması yerden yere, ülkeden ülkeye değişiyor olmaktadır. Mesela Balililerin ülkesinde dans ve müzik performansları kültür turizmi hadisesinde önemli birer yer tutar iken, Avustralyalıların ülkelerinde oranın yerli olan kültür durumundakişeyleri (Aborjin toplumunun mirası ve onların sanatları, elle yapmış oldukları ürünleri hususende kuzey kısmında) turizm hadisesinin uzun zaman dilimli başarısı ve tanıtım stratejisinde odak noktasında olmuştur. Bununla birlikte, Malta'dakültür turizmi hadisesinin temeli Malta ülkesinin zengin durumda olmakta olan tarihi, kiliseleri (Barok), arkeolojik olan sit alanlarına ve sanatlarına dayalı vaziyette olmaktadır. Finlandiya ülkesine gelirse ise turizm tabiat eksenli olmakla birlikte kültürleri pazarlama sahasında önem arz ediyor olmaktadır. Tabiat Finlandiya'nın her bir bölgesinde mevcut durumdadır, ama kültürlerine gelince ise o yalnızca olarak belirli bölgelerine özgüdür. Finlandiya memleketinde en tanınmış durumda olmakta olan kültürel turizm çekim merkezleri onların müzeleri ve festivalleridir. Ayrıca olarak ise sanatsal müzeler ve bununla beraber olarak temalı park alanları da nispeten önemli vaziyettedir (Alaeddinoğlu ve Yıldız t.y:27).

Kısa olacak şekilde eğer kültür turizmi olgusunun ve kültürün esas hususiyetlerine değinmek lüzum olursa. Aşağıdaki gibi göstere biliriz.

- Her bir ülkenin kültür bazında olmakta olan değerleri yalnızca onun kendisine özgü olmaktadır. Kültür turizmi olgusu, ülkelerin ortak olan miraslarını öğreniyor olmakta toplumlara birer fırsat sağlıyor olmaktadır.

- Kültür turizmi hadisesi toplum var olmakta olan farklı tür kültürel oluşumhususiyetlerini genel kültürel oluşum hususiyetlerini eklemekte olarak onun var olmakta olan değerini artırmaktadır.
- Kültürel turizm olgusunun uygulanmakta olduğusahalar onların benzer tiplerinden farklı olmaktadır ve özel karakter taşımaktadır.
- Kültür bazında olanmevcudiyetlerin farklı oluşu farklı-farklı turizm dallarının oluşmasını sağlamaktadır. Yeni talep yaratıyor olmak, yeni birturistik tür ürün yaratmak, talepçeşitlendirmek, ürün çeşitlendirmekte kültür turizmi olgusunun ayrıcalıklı olan bir yerivardır.
- Deniz, kum ve güneş kaynaklarının haricindeyerde kalmakta olan yeni destinasyonlar için farklı-farklı birer bakış açısı yaramaktadır.
- Manevi olan ve maddi olmakta olan kültür değerleriturizmin vasıtası ile maddi değer kazanıyor olmaktadır.
- Turizm olgusununmekana yayılıyor olmasında ve zamana yayılıyor olmasında tesirli birervasıttadır.
- Kültür turizmi olgusunu esas olarak korunmakta olmaya olanak sağlar(Zengin ve Eker,t.y:4).

2.4. Azerbaycan'ın Turizm Potansiyeli

Azerbaycan ülkesi, Kafkas Dağları, nehirleri, ovaları, 825 km'lik Hazar Denizi sahil şeridi, zengin mineral suları, gölleri, pek çok iklim türünün bir arada yaşanmakta olması ve zengin durumda olmakta olan tarihi hazinesi ile turizm potansiyeli çok yüksek durumda olan bir ülkedir. Dünyamızınfarklı-farklı bölgelerinde görülen 11 iklim türünden 9'nun

Azerbaycan'da bulunmakta olması, turistik faaliyetlerin farklılığını sağliyot olmaktadır. Azerbaycan memleketinde turistik faaliyetler çoğunlukla dinlenmekte olmaya yönelik olup Hazar Gölünün kıyı şeridi ile kaplıcaların bulunmakta olduğu yerleri de içine almaktadır. Bu vaziyetde rekreasyona bağlı olmakta olan iç turizmin üstünlük teşkil ettiği ve kaplıca turizmi ile kıyı-deniz turizminin yaygınlık kazanmakta olduğu görülüyor olmaktadır. Bu vaziyet ise ülkede sağlık turizmini canlandırıyor. Azerbaycan'da pek çok volkan çamurlarının, şifalı çamur petrolerinin, şifalı su kaynağının, tuzlu göl tedavi çamurlarının bulunmakta olması o memleketin sağlık turizmi bakımından ne kadar uygun durumlara sahip olmakta olduğunu ortaya koyuyor olmaktadır. Başka bir taraftan ise, Azerbaycan'ın Büyük Kafkas, Küçük Kafkas ve Talış Dağları gibi yüksek rölyef alanlarına sahip olmakta olması, av ve dağ turizmi açısından yüksek derece potansiyel de taşımakta olmasını sağlamıştır. Görülmekte olduğu üzere Azerbaycan'da turistik faaliyetler fazla sayıda çeşitli durumdadır. Lakin esas olmakta olan bu farklılığın, beraberliliğin etkili birer şekilde kullanılmakta olarak ülke iktisadiyatına büyük ölçüde fayda sağlayabilmekte olan birer sektör haline getirilmesidir (Seferov ve Hesenov,t.y: 255).

Görülmekte olduğu üzere Azerbaycan ülkesinde turistik etkinlikler baya çeşitlidir. Lakin önemli olmakta olan bu yüksek olan çeşitliliğin etkili birer tip kullanılmakta olarak bu memleketin iktisadiyatına büyük ölçü katkı sağlayabilmekte olan birer sektör haline getirile bilinmesidir. Tabii ortamın mevcut zenginlikleri, pek fazla iklim türünün bir ortamda yaşanmakta olması, Hazar Denizi'nin mevcut sahil boyu ve zengin durumdaki tarih hazinesi ile beraber olarak turistik faaliyetler potansiyeli oldukça yüksek olmakta olan Azerbaycan Kafkasya Bölgesinin güney

doğusunda 38° 24'-41° 54' kuzey enlemleri ile 44 ° 46'-50 ° 50' doğu boylamları arasında 86.600 kilometre karelik bir coğrafyada yer alıyor olmaktadır. Kuzeyinde Rusya Federasyonu (Dağıstan Özerk Cumhuriyeti), doğusunda Hazar Denizinin yer aldığı Azerbaycan'ın, güneyinde İran ve güneybatısında Türkiye, kuzeybatısında Gürcistan, batısında Ermenistan yer almaktadır (Növresli, 2010: 196).

Tablo 5: Azerbaycan Turizminin 2005-2008 Yılları Arası İstatistik Bilgileri

(Bin Manat)	2005	2006	2007	2008
Turist hizmetlerinden gelen gelir	4.035.3	4.788.1	11.646.1	12.987.6
Turizm faaliyetine çekilen genel harcamalar	5.661.4	7.054.4	13.843.0	15.612.1
Turist hizmetleri harcamaları	3.884.0	4.094.3	9.763.1	11.909.5
Maddi masraflar	533.6	295.3	865.6	1.255.0
Ücret	398.1	595.5	1.552.2	2.213.2
Sigortalar ve sosyal fonlar	74.8	123.3	368.8	484.8
Amortismanlar	170.0	258.3	491.7	637.7
Diğer harcamalar	2.707.5	2.821.9	6.484.8	7.318.8
Turist hizmetlerine farklı harçlar	772,8	1.078,3	5.207.5	3.590.2
Yerleşme ve ağırlamak harçları	107.3	217.4	215.8	308.7
Ulaşım harcamaları	141.6	342.0	153.1	85.8
Gıda harcamaları	340.8	340.5	341.9	225.1
Tur harcamaları	2.5	7.8	41.1	35.0
Vize harcamaları	2.1	0.4	125.3	26.2
Turizme yapılan diğer masraflar	178.5	170.2	4.330.3	2.909.4
Turizm kuruluşlarından elde edilen toplam gelir	6.020.9	8.480.0	15.966.6	17.120.5

Kaynak: (Web 2).

Tablo 6: Azerbaycan Turizmindeki Gelişmeler

Yıllar	Gelen Turist Sayısı	Turizm Geliri (Bin \$)
1996	203.270	48.132
1997	305.830	285.083
1998	483.163	549.051
1999	602.047	649.800
2000	680.909	716.600
2001	766.992	906.000
2002	793.345	1.025.000
2003	1.066.290	1.450.000
2004	1.197.169	1.625.000

Kaynak: Seferov ve Hesenov, t.y: 266

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAKÜ'NÜN KÜLTÜR TURİZMİNİN SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Bakü Hakkında Genel Bilgiler

Bakü özgür Azerbaycan Cumhuriyetinin başkenti, modern bir megapolis olmakla birlikte, dünyanın büyük sanayi merkezlerinden biridir. Bakü, Avrasyanın diğer eski şehirleri ile birlikte, bütün inaanlığın serveti olmaktadır. Nadir mikroiklim sahip olan Bakü'de farklı medeniyet ve adetlerin uzun yüzyıllar boyu birbirine kavuşması onun misafirlerinin nazarından kaçmamaktadır. Bakü'nünadı, bu adınne mana verdiği, şimdiki durumuna nasıl gelmiş olduğu ve ismin orijini ve etimolojisi mevzusunda Azerbaycan tarih uzmanları içerisinde tartışmalar yaşanmış olmaktadır. Şehrin adı mevzusuna aydınlık vermek için ilk önce Orta ve Antik devirde bu arazilerde yaşamakta olmuş kadim (eski) etnik toplumlar ve o toplumların dillerine baş vurmak mecburiyetindeyiz. Çoğunlukla Apşeron Yarımadası'nda yerleşmekte olan köylerin günümüzde etnografisi ve toponominin öğrenilmesi; pek fazla olacak şekilde köylerin isimlerine ismini vermekte olmuş etnik toplumlar ve o toplumların dilleri dikkatimizi çekmektedir. Apşeron Yarımadası'nda eski zamanlardan bu yana yaşamakta olmuş insanların geçmişine bakıyor olduğumuzda, hususen Bakü bölgesinde Türkdilli ve İrandilli-tat etnik toplumların yoğun bir şekilde yaşamakta olduğu görülmektedir (Valişov, 2008: 15).

Tabii duruma olmakta olan koşulları, dinlenmek için elverişli vaziyetdeki iklim durumu, tedavi amaçlı kullanılan çamuru ve şifalı

suları, ince kumlu plajları, berrak ve ılık denizi, altyapı ve ulaşım açısındaninkişaf etmişliği göz önüne alınmakta olursa, Azerbaycan'da rekreasyonel durumdaki dinlenme işletmelerinin yaratılmakta olabileceği en önem arz etmekte olan bölgelerden bir tanesidir. Nitekim de Azerbaycan'daki tedavi maksatlı kullanılmakta olan sanatoryumların bir çoğu bu bölgede bulunmaktadır. Şöyle ki, mide-bağırsak hastalıkları, sinir sistemi, kalp-damarüzerine, pek fazla büyük ölçüde olmakta olan dinlenme merkezleri bulunmaktadır. Diğer bir yandan iseApşeron Yarımadası, Azerbaycan'ın çocuk-gençlik park alanlarının en yoğun vaziyetde olduğu bir kampçılık merkezidir. Son senelerde bu bölgede bulunmakta olan sağlık yurtlarının iyileştirilmekte olması ve yeni sağlık yurtlarının yapılmakta olması meselesinde girişimler başlatılmış bulunmaktadır. Apşeron Yarımadası'nın termal turizminde; Buzovna, Surahani, Bilgeh, Şih, Merdekan ve Pirşaha'da hidrojen sülfürlü termal durumdaki su kaynakları büyük önem arz etmektedir (Seferov ve Hesenov, t.y 259).

3.2. BAKÜ'NÜN İÇ BÖLGESİNDEKİ KÜLTÜR TURİZMİ KAYNAKLARI

3.2.1. Bakü Kalesi ve Şirvanşahlar Sarayı

Bakü'nün kale duvarları ile çevrelenmiş eski kısmı – İçerişehri hususen ifade etmek gerekli olmaktadır. Bu şehre gezmek maksatıyla gelmekte olan binlerle insanı kendine hayran bırakan İçerişehir sözün gerçek manasında bir masaldır. Her taşı, tuğlası bir tarih olan İçerişehir kadim binaları, camileri, hamamları, kervansarayları ve saymakla bitmeyen binaları ile geçmişin bizim için koruyup sakladığı bir yadigardır. 1977 yılında Azerbaycan'ın tarihi mimarlık bölgesi olarak ilan edilmiş olan

İçerişehir, şimdi UNESCO'nun himayesinde bulunmaktadır. İçerişehir'in mucizesi ise Şirvanşahlar saray takımıdır. Şirvanşahlar sarayı, 15. yüzyılın ve genel olarak ortaçağ Azerbaycan'ının seçkin mimarlık anıtıdır. Şirvanşahlar sarayı bir sıra binalardan ibaret bir takımdır. Saray binasının haricinde Şirvanşahların Türbesi, Divanhane, Şah Camii, Hamam, Ovdan, Seyid Yahya Baküvi Türbesi ve Doğu Kapısını oluşturan geçit olarak bilinen bir yapı bulunmaktadır. Bu saray kompleksine girmiş olduğunuzda, kendinizi gizemli bir dünyaya girmiş gibi hissediyorsunuz ve kendinizi tarihte hissediyorsunuz (Tahirov, 2009: 11).

Kadim şehirde orta yüzyıl mimarlık örneklerinin şah eserlerinden biri olmakta olan Şirvan hakimlerinin ikametgahı olan Şirvanşahlar Sarayı bu zamana kadar kendi tarihi-mimari üstünlüğünü korumaktadır. Orta çağlarda Şamahı'da baş vermiş gergin olaylar vaktinde Bakü şehri kısmen istikrarlı durumdaydı. Henüz 12. yüzyılda (1138-1139) Bak baş vermiş olan depremden sonra, başkent Bakü'ye geçirildiğinde şehrin en yüksek noktasında "Şirvanşahlar Sarayı" inşa edilir. Saray takımı dokuz tikeliden: Saray binasından, Derviş türbesinden, Divanhaneden, Saray camisinden, Keykubat camiidan, Doğu kapısından, Saray türbesinden, hamam ve ovdandan ibarettir. Sarayın yerleşmekte olduğu bölgenin relyefinin karmaşıklığı sebebinden, saray vahid bir mimarlık planına sahip değildir. Lakin buna bakmayarak, binaların biri diğerine tezat teşkil etmemektedir. Aksine, biri diğerini güzelleştirir. Farklı bakış açılarından bakıldığında, büyük bir sosyal ağın parçası gibi görünmektedirler (Web3).

Şirvanşah 1.Khalilullah devrinde Azerbaycan mimarlığının en önem arz eden eserlerinden biri olmakta olan bir Şirvanşahlar saray takımı tikilmiş olmaktadır. Şirvanşahlar Saray takımı büyük ihtimal ile temeli 14. Asrda atılmış olup, inşası 1.Khalilullah devrinde bitirilmiştir. Saray takımı birkaç binadan oluşmaktadır; saray binası, Türbe, Divanhane, hamam, Seyyid Yahya Bakuvi türbesi, minareli mescit bu takıma dahil olmaktadır. Sarayın inşa tarzı ikimertebeli ve elli iki odalı baş tikili ve ektikililerden oluşmaktadır. Güney kısmında 15.asrdan kalmış olan Keykubat Camii bulunmaktadır. Giriş kısmı yan kısımdandır. Güney duvarında mihraba yakın bulunmakta olan ve giriş kısmı camiye açılmakta olan, sert kesilme taşlardan sekizgen biçiminde Seyyid Yehya Baküvi Türbesi vardır. Batı kısımda, saray kapısının karşı kısma düşen 845/1441 tarihli Saray Cami sağlam bir şekilde korunarak saklanılmıştır (Valişov, 2008: 34).

Bakü şehri teşekkül ettiği ilk devirlerde muhteşem tarihi tikililere sahip olmuştur. Bu tür binalar, her milletin tarihinin ve devletinin ne kadar eski ve derin köklere sahip olduğunun bir göstergesidir. Bakü'nün en eski, daha önce surlarla çevrili surların en eski kısmı İçerişehirdir. "İçerişehir" denildiğinde her bir Azerbaycanlının hayalinde, Şirvanşahlar saray takımının görkemli şaheseri ve gizemli ve büyüklü Kız Kulesi, şehrin sembolleri olarak kabul edilen kale duvarları canlanıyor. Bunlargaçmişimizle temas halinde kalmak için canlı bir tarih, bir içgörü köprüsüdürler (Guliyeva, 2015:74).

3.2.2. Kız Kulesi

İslam döneminin ilk zamanlarında yüksek bölgede yerleşmiş olan Bakü şehri Azerbaycan'ın diğer şehirleri gibi kale ile ehatelenmiştir. Arkeoloji

kazıntıları ile hem yükseklik bölgesinde, hem de Kız Kalesi etrafında kale duvarının bulguları bulunmuş olmaktadır. İçerişehir ve Şirvanşahlar Sarayı bölgesinde bir orta çağ şehrine uygun olan, yoğun nüfuslu mahalleler var olmuştur. İçerişehr in kale durumunda olan bölgesinde XI. asırdan evvel varolmuş olan mimari yapılar kalmamıştır. Arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkan Bakü yüksekliğinin zirvesindeki mimari yapıların VIII-XIII. asırlar boyunca inşa edildiğini öğreniyoruz. Bakü şehrinin fiziki yapısı, dış görünüşü hakkında kaynaklarda ilk kez XV. asırda yaşamış Abdurreşid Bakuvî söz etmiştir. O, şehrin çift katlı kalesi olduğunu; büyük olanın denize yakın olduğunu, Moğolların bu kaleyi alamadığını; ikinci kalenin ise birinciden biraz yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu kalenin XII.yüzyılın I. yarısında III. Menüçöhr tarafından yaptırıldığını kuzey duvardaki kitabeden anlıyoruz(Valişov, 2008: 30-31).

Kız Kulesi, Hazar Denizi'nin kenarında denize doğru istikametli olan bir kayanın üzerinde silindirik inşa edilmiştir. Deniz istikametinden uzun bir dayak ona eklenmiştir. Kalenin yüksekliği kuzeyden 31 metre güneyden 28 metredir. Kalenin çapı ilk mertebede 16 buçuk metredir. Birinci kattaki duvarın kalınlığı 5 metredir. Kulenin iç kısmı 8 kata bölünmüş olmaktadır. Her kat yonulmuş taşlarla inşa edilmiş, kubbe şeklinde tavan ile örtülmüştür. Taştan yapılmış bu tavanlar dairesel boşluklara sahiptir. Yükseklikler dikey yöndedir. Sekizinci kat tavanındaki dairesel deliklerden bakıldığında ilk mertebenin zemininin görülmesi mümkündür. Kulenin tekgirişi, batı kısmında, bahçenin bir önceki yüzeyinin 2 metre yüksekliğinde ve 1.10 metre eninde bir tağlı kapı yeridir. Kulenin birinci katının yüksekliği 3 metredir ve diğer katların yüksekliği ortalama 2,5 metredir. Katlar arası bağlantılar ise, kulenin güneydoğu duvarında inşa

edilmiş olan merdiven ile sağlanmaktadır. İlginç bir şekilde, birinci kat ile ikinci kat arasındaki bağlantı, yalnızca tavadaki delikten bir merdiven veya ip ile mümkündür. Kule kapısı geçmişte birkaç katmandan oluştuğu unutulmamalıdır. Uzunluğu kale duvarının eni kadar olan kapı duvarının tağlı tavanında kalmış olan tikinti kalıkları bunu ispat etmektedir. Ayrıca, kapının ağzında geçmişte birkaç kuyular da olmuştur (Web3).

Bakü'nün yanı sıra Apşeron'un en görkemli ve gizemli anıtı Kız Kulesidir. Güzellik, ihtişam ve mimarlık açısından ona beraber bir anıt yoktur. Tarihinin Sümer dönemine kadar uzandığını ispat etmeye çalışanlar da var, on ikinci yüzyılda inşa edildiğini ispatlamaya çalışanlar da var. (Tahirov, 2009: 10).

3.2.3. Divanhane

Divanhane yapısı üst avluda yerleşmektedir ve onun kuzey tarafıyla bir küncü yaşayış binasına birleşiktir. Divanhane sekiz guşeli rotorlu, on iki başlı bir kubbe ile donatılmıştır. O sekiz guşeli oda ile açık balkonla birleşmektedir. Bahçeni çevreleyen balkonun sıra sütunları aynı şekildedir. Sütunların dış kısmında özgürlük sembolü olan güverçin resimli taş ve iki tane su yolu için taş türü vardır. Tikili resmi kabul ve divan işleri için istifade edilmiştir. Böyle bir ihtimali de inkar etmemek gerekir ki, Şirvanşah Ferruh Yaser Divanhane tikilisini kendisi için türbe olarak inşa ettirmiştir. Ancak inşaat çalışmaları tamamlanamadı. Sütunlardaki parçalar göstermektedir ki, onlar ne zaman ince tuniklerle süslenilmiştir. Sütunlu yerler tanınmış Feodal lordların toplanması için kurulmuştur. Divanhane bölgesine avlu ve bahçeden iki girişi vardır. Rotaya da 2 giriş kapısı vardır. Batı girişi, görkemli ve nefis

bir yüzey ile kaplıdır. Portalın yüzeyi tipik Abşeron florasına has olan incir ve üzüm yaprakları ile, doğu halılarının desenlerinin hatırlatan süsler ile, ilave olarak derinliği 3-5 cm. olan nakışlarla süslenmiştir. Portalın çerçevesinde iki adet altı köşeli madalyon vardır ki, onların içerisinde sol tarafta gül şekilli geometrik figür oluşturan altı adet romb izlenir. Romblardan ikisinin üzerinde "ALLAH'tan başka İlah yoktur", diğerinde "Muhammed ALLAH'ın elçisidir", sonuncusunda ise "Ali ALLAH'ın Velisidir" sözleri yazılmıştır (Web3).

Sağ taraftaki altıgenin içerisinde ise on iki adet romb tasvir edilmiştir. Onlardan altı tanesinin üzerinde "Allah tektir", diğer altı tanesinin üzerinde ise "Muhammed" kelimeleri yazılmıştır. Portalla yanaşı rotodaya giden iç keçit de güzel süslerle işlenmiştir. Bu süslerden üst tarafta Kurani Kerimin 10.suresi (Yunus suresi 25, 26, 27.ayeler) yazılmıştır. "Yüce ve Pak olan ALLAH dedi: ALLAH insanları cennete çağırmaktadır ve istediği kişiyi doğru yola hidayet ediyor, ona doğru yol gösteriyor. İyi ve güzel amel sahipleri için ecir ve sevap vardır. Onların üzerini günah perdesi örtmediği gibi, zelil de olmazlar, onlar cennet ehlidirler, ebediyen orada kalacaklar. ALLAH doğru diyor". Rotondaki taşların okları üzerinde altıgen madalyonlar vardır ki, onların taşları üzerinde üç kabarık ve üç oyuq şekilde "Ali" adı damga olunmuştur. Kapı keçidlerinin üzerinesüsler yoktur ve giriş keçidi üzerinde yazılar için çerçeve hazırlansa da onlar tamamlanamamıştır (Web3).

Şirvanşahlar saray takımının Divanhane adlandırılan bölümü, on beşinci asırda inşa edilmiş olup, Ahlat'ta yerleşmekte olan Bayındır kümbetine benziyor olmaktadır. Ama, Şirvanşahlar saray takımının divanhanesi sekizgen şekildedir. Mimari tarzı gibi, devir bakış açısından da Ahlat

şehri ile uzak olmayan bir bağlantı içerisindedir. Şirvanşahlar devletinin Akkoyunlu devleti ile çok güzel ilişkileri vardı. Bayındır Kümbetinin yapımını yapmış olan Baba Can da Bakü şehrin'den Ahlata gelmiş olması mümkündür. Anadolu'da on üçüncü ve on dördün cüasırlara ait eserlerde Azerbaycanlı mimarların işler yapmış olması kitabeler ile bildirilmiştir (Valişov, 2008: 34-35).

Bakü'de 1863 yılında toplam iki gün olmuş alman bilimadamı E.Kempfer saray kompleksindeki köşkü "Divanhane" adıyla şöyle övmüştür: "Divanhane özel hayret uyandırıyor... Bu bina bir yandan kendisine has biçimleri ve mimarisi ile seçiliyor, öbür yandan tüm saray grubu için mükemmel süstür". Sonraki yıllarda rus oryantalistleri ve seyyahlar da Şirvan mimarlığının bu şaheserini "Divanhane" ismiyle tanıtmışlar. Gelmeler bu ismi kuşkusuz ki, yerli kondüktörler ve uzmanlardan almışlardır. Ancak, maalesef, yerel kaynaklarda bu nadir anıt hakkında sadece bir bilgiye, hatta onun adına bile şimdilik rastlanmamıştır (Guliyeva, 2015: 3).

3.2.4. Saray Binası

Saray iki katlı doğru olmayan dikdörtken şekle sahip bir binadır. Sarayı iyi ışıklandırmak için binanın güney-doğu köşesi girintili-çıkıntılı hazırlanmıştır. İlk zamanlar sarayda 52 oda vardı, onlardan iyirmi yedi tanesi birinci katta, iyirmi beş tanesi ise ikinci katta bulunuyordu. Odalar simetrik şekildedir. ikinci katta tağ tavanla örtülmüş Şahın kendisinin ve ailesinin odaları bulunmaktadır. ikinci katın katın pencereleri Bakı körfezinin güzel manzarasına açılmaktadır. Onları taş ağılar daha da güzelleştirmektedir. 1932-1934 senelerinde sarayda ilk tamir işleri başlanan zaman, yaşayış binasının kubbesi olmadığından onun üstü yassı

tavanla örtüldü, döşemesi ise parkeden hazırlanmıştır. On dokuzuncu asırda örülmüş pencerelerden taşlar yıkılmış ve taş döşemelerin bir kısmı tamir olunmuştur. Katlar arasında bağlantı iki dar merdiven ve sekizken odanın döşemesinde bulunmakta olan merdivenler vasıtası ile yapılmaktadır. Tadilat sonucunda şimdi ikinci katta toplam on altı oda vardır. Girişteki sekiz köşeli oda bu odalardan kendi ilkin görünümüne göre farklılık arz etmektedir. Ona bitişik olan ikinci sekiz köşeli odanın ilk görünümünün yalnız bir kısmı qalmıştır. Onun kubbe biçimli örtüsü yassı örtüyle değiştirilmiştir. Kalan on dört oda da tamir edilmiştir, lakin onlar mimarlık bakımından o kadar da merak cezb eden değildir. Muhteşem olan esas giriş binanın batı duvarındandır. Girişin sağ ve sol tarafında derin duvar oyuğu vardır (Web3).

Tesisin daha eski yapısıdır. Bu asimetrik tarzlı iki katlı binada katlar arasında bağlantı duvar içinde inşa edilmiş üç dar merdivenlerle kurulmaktadır. Sarayda bir zamanlar elli iki oda olmuştur. Bunlardan iyirmi yedisi birinci katta, iyirmi beşi ise ikinci katta idi. Mazgal şekilli dar pencereleri olan alt kat uşak-naip, tarım işleri ve depolar için tasarlanmıştır (Guliyeva, 2015: 32-33).

3.2.5. “İçerişehar” Camileri

3.2.5.1. “Cüme Mescidi” Camii

Cami ateş tapınağının üzerine inşa edilmiştir. Caminin duvarına damga olunmuş binanın inşası hakkında bir yazıda şöyle yazılmaktadır: "709 yılının (1309-1310 yılları) recep ayında Emir Şeraf-ed'din Mahmut bu yapıyı yenilemek emri vermiştir". Odaları çok kısımlı, doğru olmayan altıgen şekilli caminin alışılmışın aksine olan yapım planı, ilaveten

dörtküne dahil edilmiş ve kademeli kubbeler sistemi ile örtülmüş nispeten büyük ibadet kısmı, binanın iç mekanının hususi güzellekle yapılıma zemin yaratmıştır. on beşinci yüzyılda ibadet kısmının oku üzerine caminin kuzey duvarında, muminleri ibadete çağırmaq için balkon işlevini taşımakta olan stalaktit kurşağa sahip, taçlı, muhteşem minare inşa edilmiştir. Minarenin dikey ve ibadet odasının göz alıcı kaşılı kubbesinin koni şekli, mimarlık sanatının gelişimini göstermektedir ve caminin toplam kompozisyonuna yenilikçi öğe getiriyor olmaktadır. Bu Şirvanşahlar Sarayı kompleksi abidelerinde de yer tapmış, alışılmışın aksine olan biçimsel istiqamettir. Minarenin tarihi Caminin inşasından daha önceki dönemlere aittir. Minarenin, arkeolojik kazılar sonucunda tespit edilmiş esas taşındaki kitabede İlhanlı sultanı Muhammed Olcaytunun yarlığının metni kazınmıştır. On dokuzuncu yüzyılın sonu iyirminci yüzyılın başlarında Bakünün varlıklı insanlarından biri Hacı Şihali Dadaşov yardım severlik amacıyla eski abidenin yerində bütünüyle yeni bir cami binasını inşa ettirmiştir. Caminin küçük çaplı kubbesini, merkez bölümünde dört sütunla ayakta tutan dörtken şekilli ibadet bölümü tamamlamaktadır. Binanın mimarlığında Doğu ve Avrupa klasik motiflerinden istifade edilmiştir. Girişin portalında Azerbaycan memarlığının esas ilkeleri aksini bulmuştur (Web3).

Üst kısmı yuvarlak bir koniye benzer örtülü olan mihrap kısmı ile, bunun da karşısında ve yan kısımlarında kemerler vasıtasıyla bir birilerine bağlanmış ilavelerden meydana gelmiş bulunmaktadır. Minare kısmı minaret tiplerinden Bakü tipine uygun biçimdedir. Birincil yapılmı on dördüncü asırdan kalmış olan camii, iyirminci asırdevrine dektürlü

tamirat ve ilaveler ile günümüz zamanınadək gelmiş bulunmaktadır (Valişov, 2008: 33).

3.2.5.2. “Keykubad” Camii

Keykubat camii Derviş türbesi yanında ona bitişik bir cami-medrese binası olmuştur. Türbe caminin güney kısmında bulunmaktadır. Cami dikdörtken ibadet odasından ve onun önündeki küçük koridordan ibaret olmaktadır. Bir zamanlar ibadet odasının merkezinde kubbeyi ayakta tutan dört sütun var olmuştur. Camide Bakuvinin eğitim ve ibadet yapması hakkında A.Bakıhanov şöyle yazmaktadır: "Onun ibadet yaptığı hücre, çalıştığı okul ve kabri orada - camidir". Araştırmacı S.Aşurbeylinin yazdığına göre, Keykubat Şirvanşah Şeyh İbrahimin babası olmuştur. Şirvanşah Keykubat 1317-43 yıllarında iktidarda olmuştur. Günümüzde Şirvanşahlar Sarayının aşağı avlusunun güney kısmında Keykubat cami'nden sadece temel kalıntıları ve birkaç kubbe sağlam kalmıştır (Web3).

3.2.5.3. Medrese Camii

Son ortaçağ'da genelde cami-medrese olarak faaliyet göstermiş bu anıt caminin kalmış hücrelerinden biridir. Hücreler on beşinci yüzyılda Cami avlusunda eğitim amacıyla inşa edilmiştir. A.Zeynallı caddesi'nin genişletilmesi ve yol-inşaat işleriyle ilgili on dokuzuncu yüzyılın ortalarında caminin hücreleri yıkılmış, sağlam kalmış hücrelerden biri cami-medrese olarak kullanılmıştır. Ösasən taş üzerinde inşaat ve nakış çalışmalarının durumu mükemmeldir. Becerikli ustalar tarafından

frizlenmiş belirsiz olan bir mimarın fikirlerinin sanatsal ifadesi insanı hayran bırakmaktadır (Web3).

3.2.5.4.Hıdır Camii

Cami 1301 senesinde kat sokaklar üzerinde inşa edilmiştir. Bu ise kendi sırasında caminin mimarlık planı tarzına kendi etkisini göstermiş bulunmaktadır. İç mekanın proporsiyonel bölgesi, kompozisyon tarzları ve taş öğeleri kabarık oyma tarzı ile açık ifade olunmuş, sanatsal yapıllı mihrabın sayesinde, ibadet odası çok güzel tertibe malik olmuştur. Güney fasadı düzgün çizilmiş profilli, çatma pencereleri göstermekte olan tüm bir taş duvarın görünümündü, özenle vurgulanmış girişe, ilaveten geniş arap yazısı şeridine esaslanmakta olan caminin büyük hacimli kompozisyonu görünümündü yerli mimarlığın en muhteşem şekillerinde canlanmaktadır. Caminin bütün çevresi boyu yerleşmekte olan, zayıf görümlü taş taş, doğu kompozisyon tarzlarını açıkça göstermektedir. 1988 senesinde taş kubbenin alt katında arxeolojik kazıntılar ve portalda tamirat işleri yapılmıştır (Web3).

3.2.5.5. Gileyli Camii

Gileyli Camii iki aşamada inşa edilmiştir. Birinci dönem Şirvanşahlar döneminde, 1309 senesinde, ikinci dönem ise daha sonra on dokuzuncu asrın ikinci yarısında yapılmıştır. Doğru proporsiyalı, mimarlık öğeleri ve araçları ile profillenmiş ve nakışlı mihrap, hacimli kütlelerinin sertliği ve tektonilliyi ile ayrıcalık teşkil eden ibadet kısmının iç mimarisini zenginleştirmektedir. Camiye ilave inşa edilmiş yeni bölüm planlaştırma sisteminin ahenkini pozmamaktadır, aksine ibadet kısmının rahatlık

olanaklarını büyüterek, kubbeli, taçlı ve kırış şekilli kubbesi iç mekanın şekillendirilmiş mimarlık ortamını tekrar etmektedir (Web3).

3.2.5.6. “Lezgi Mescidi” Camii

On ikinci yüzyılın yapısı olan Lezgi mescidi Bakü şehrinin güney batısında, Kız kulesinin yakınlığında yerleşmektedir. Günümüz zamanına kadar pek iyi bir şekilde korunmuş olarak gelmiş olan mescid dörtgen yapıdadır ve minaresi yoktur (Valişov, 2008: 33).

3.2.6. Kervansaraylar

XV. asırda dış ülkelerle ticaretin gelişmesine bağlı olarak kervansaray ve köprülerin inşasına önem verilmiştir. Şehirler arasındaki yollar üzerinde inşa edilen, kervanların geçici konaklaması, malların depolandığı yerlerdir. Buhara kervansarayı ve Multan kervansarayı bunlardandır. Bunlardan başka, Pirsaat nehri kenarında 654/1256 tarihinde yapılmış hanegah (kervansaray) da ilginç bir yapıdır. Bakü minareleri üslubunda minaresi daha kalın ve yüksek gövdelidir. Minaresi hem de gözetleme kulesi olarak kullanılmıştır. Camiden başka oturma odaları, salonlar ve hayvan barındıracak yerleri ile Hanekâh kalın duvarlar ile çevrilmiştir (Valişov, 2008: 35).

3.2.6.1. Multani Kervansarayı

On beşinci asrın sonunda İçerişehrin esas ticaret yolunun üzerinde inşa edilmiştir. Dörtken planlı, kabarık portallı kervansarayın avlusu sekiz taraflıdır. Kenarlar üzere balkonlar ve individual odalar - hücrelerle ehatelenmiştir. Sekiz taraflı rahat avlu, günlük ticari hareketlerden

sonra seyyahların ve tacirlerin topladığı, açık sema altında olan özel bir oda idi. 1964 senesinde aparılmış olan tamirat işlerinden sonra kervansaray binası daha sonradan ilave edilmiş olan ek yapılardan ve pillelerden tamamen arındırılmış oldu. Bu da o kervansarayın, etrafında bulunmakta olan yapıların fonunda malik olduğu büyük hacminin gün yüzüne çıkmasına olanak sağladı. Arkeolojik kazılar sonucunda kervansarayın altından, Bakü'ye su sağlayan kung borulu su hattının geçtiği tespit edilmiştir (Web3).

3.2.6.2. İkikathlı Kervansaray

Kervansaray on beşinci asırda inşa edilmiştir. Kaynakların yazdığına göre Şirvanşah 1.Khalilullah tarafından Bakü sakini Kasım bey ve onun varislerinin kullanımına verilmiştir. Kervansarayın düz bir ok istikameti üzere bulunmakta olan çift taraflı açık girişleri vardır. Kervansaraya giriş deniz ticareti sebebi ile alakadar olarak sahil caddesinden ve ticaret yolu bulunmakta olan kısımdan mümkün olmaktadır. Kervansaray iç planına uygun olarak dikdörtken şeklindedir. İç mekanı sekiz taraflıdır, arka kısmı ayrı odalar bulunmakta olan balkonlarla çevrelenmiş vaziyette olmakta olan bahçeden ibarettir. Odaların ve balkonların kubbe örtüleri kırışlı şekile uygun vaziyettedir. Köşedeki odalar ise küçük kubbeler ile tamamlanmaktadır. Kervansaraya girişler, bir bina uzunluğunda olankabarık portallar ve birinci kat seviyesinde derin tahçalar ile tamamlanmaktadır. Güneydoğu tarafından kervansaray tüm bir kaleleri ile korunmaktadır. Bu da aynı zamanda onun şehirsurları sisteminde koruma özelliğini göstermektedir (Web3).

3.2.6.3 Küçük Kervansaray veya “Han Kervansarayı”

Küçük kervansaray veyahut da "Han Kervansarayı" adlanmakta olan kervansaray on beşinci asrın sonu on altıncı asrın başlarında inşa edilmiştir. Kervansaray yapım planında bir kare plana sahiptir. İçkısında köşeleri kesilmiş tipde, büyük dörtken şekilli bahçesi vardır. Her taraftan balkonla çevrelenmiştir. Balkonun arkasında şahsi kullanım için düşünülmüş yaşayış odaları bulunmaktadır. Kuzey-güney oku üzere, ticaret mahallelerini birleştirmekte olan bir odalı, iki taraflı açık girişi vardır. Avlunun dekoratif mimarisi, geleneksel tipler- üst kısmı dikdörtken çerçevelere alınmış çatma taç balkonlar üzerinde kurulmuştur. Kervansaray'ın kuzey ve güney girişleri portal tipindedir. Kervansarayın ana giriş kapısı orta çağlarda deniz tarafındandı. Güney tarafındaki kervansarayın fasadı iki katlı olup, muhteşem bir istehkam görüntüsüne sahiptir. Ortaçağ'da karvansaray ticaret sokağı tarafından, avluyla birbaşa bağlantısı olmayan dükanlardan ibaretti (Web3).

3.2.7.Pazar Meydanı

1964 senesinde Kız Kulesi'nin kuzey tarafında yapılmış olan arkeolojik kazıntılar zamanı merak cezbeden yapıya sahip olan anıt bulunmuştur. Anıtın her bir taraftan kaldırım ve sütunlu taşlar çevrelenmesi kutsal Mekke'yi hatırlatmaktadır. Arkeolojik kazılar sonucunda bu araziden 52 mezar keşfedilmiştir. Kabirlerin ekseriyeti "emanet cesetler"dir. Anıtın bölgesinde ve taşların altında bulunmakta olan mezarlar muhtemelen başka yerden getirilmiş olan "emanet cesetler"e mahsusdur. Müslüman geleneğine göre, bazı insanlar ölümünden sonra kutsal yerlere gömülmelerini vasiyet ediyolardı. Kutsal yer çok uzak olduğunda, ceset yakındaki yerlerde "emanet" olarak gömülüyorü. Avlunun ortasında,

kabirlerin yanında silindirik biçimli bir kuyu ve ondan biraz aralı güneydoğu tarafta sekizgen büyük bir sütun bulunmuştur. Sütun taşla örülmüş olan sekizgen, üç basamaklı bir kaldırım üzerinde duruyor. Onun yüksekliği 1,31 metre,kalınlığı ise 48 cm'dir. Bulunan maddi ve kültürel anıtlar ve kabirler buranın kutsal ziyaretgah olması hakkında arkeologların düşüncelerinin doğruluğunu bir daha tasdik etmektedir (Web3).

3.3. BAKÜ'NÜN DİĞER BÖLGELERİNDEKİ KALELER

3.3.1. Büyük Merdekan Kalesi

Bakü şehrinin, Merdekan Köyünde bulunmakta olan kale, hâlen St. Petarsburg Ermitege Muzesi'nde bulunmakta olan Arap dilindekitikinti kitabesine göre, hicri 583(miladi 1187-1188)senesinde Şirvanşahlar devletinin hükümdarı olan Ahsitan b. Menuçöhr'ün (III) emri ileinşa edilmiştir. Merdekan'ın merkezi bölgesinde yer almakta olan kale, dikdörtgen düşünceliuzuntek kule ile onu kuşatmakta olanyine de dikdörtgen düşünceli surlardanmeydana gelmektedir. Kalenin içine; doğu bölgesinde, dışsurunmerkez kısmında bulunmakta olan kemeri olan bir kapı açıklığı vasıtasıyla girile bilinmektedir. Giriş yerinin açıklığının üstünde bulunan kitabelik yeri günümüz zamanında boştur. Pek fazla şekilde yüksek olmayan, 29,50 çarpı 24,60 metreölçülerindeki dış surları; köşe kısımlarında yuvarlak şekilde olan, giriş açıklığının iki tarafında ve orta kısımlarda yarı yuvarlak şekilde kulelerle destenlenmiş olup, bu kulelerin her birine birer merdivenle çıkıla bilinmektedir. Köşe kısımları yuvarlak şekilde olan burçlarla desteklenmiş olan dikdörtgen

düşünceliesas kule, 12,40 çarpı 10,40 metre boyutlarındadır. Muntazam tipde düzgün şekilde kesilme taşdan olan duvarların kalınlığı 1,60 ile 2,10 metre arasında farklılık göstermektedir. 22,40 metreuzunluğunda olan kule beş mertebeli olmuş olup, toplam altı tane odaları bulunmaktadır (Sayan, 2016: 45).

Deniz bölgesindeniki buçuk kilometre aralıda yerleşiyor olmaktadır. Kalenin yüksekliği iyirmi iki metre boylarındadır ilavete, hem kara yollarını ve hem de deniz yollarını gözetleye bilmek için pekolumlu biryerde inşa edilmiştir. Kale güçlü ve doğru şekilde olan dörtgen formalı duvarlarlaehatelenmiştir. Kalenin dış duvarları ilekale arasında yerleşen mekandasu havuzları ve kuyular bulunmaktadır. Kale on dördüncüasrınson yarısında kurulmuştur (Valişov, 2008: 32).

Kalenin kule olmakta olan kısmının üst kısmıdoğrubir tipde taşlar ile kaplanmış olup düz şekildedir. Ara-ara haberler ötürme maksatıyla için ocak olacak şekilde kullanılmış olduğu tahmin edilmekte alev yakmak için olan oyukların geri kısmında aşağıyı nezaret altında saklamak, gerekli durumlardakaynar sıvıyı aşağıya dökmek için kullanılmış olan mazgallar bulunmaktadır. Kalenin içinde, su ihtiyacını karşılamakta olan bir su kuyusu ile avlu kısmındafarklı-farklı erzak depoları mevcuttur (Sayan, 2016: 45).

3.3.2.Küçük Merdekan Kalesi

Kitabelere yazdığına göre, Bakü şehrinin, Merdekan Köyü’de bulunmakta olan kale; hicri 600 senesi tarihinde, mimar Abdülmecid b. Mesud’a Emir İshak b. Kakuli tarafından yaptırılmış bulunmaktadır. Düzgün kesilme tip taşlardan yapılmış olan kale, silindir yapısında kule

ile onu kuşatmakta olan iyirmi beş çarpı iyirmi beş metreölçülerinde kare düşünceli harici duvar kısımlarından oluşuyor olmaktadır. Kuzeybatı kısmında bulunmakta olan kapı yeriyle kaleye girile bilinmektedir. Harici duvarlarına; giriş kapısının bulunmakta olduğu yerin iki tarafında ve orta kısımlarda yarı yuvarlak tipde olan kuleler köşe kısımlarında ise yuvarlak tipde olan kuleler, ek edilmiştir. Köşe tarafında bulunmakta olan kulelere birer merdivenle çıkıla bilinmektedir. Eski resimlerde üst kısımda yerleşmekte olan bölümler tahrip olmuş şekilde görünmekte olan surlar ve orta kısımdaki kule, 1950 senelerinde gerçekleştirilmiş olan bir tamirat ile yenilendirilmiş bulunmaktadır. Taban kısmının çapı 7,6 metre olan daireye benzer düşünceli esas kule üç mertebelidir. On altı metre yüksekliğinde olan kulenin güney tarafında, üç farklı kitabe dikkati çekiyor olmaktadır. Bu kitabelerden birbirinin üzeri üzerine konulmuş olan iki tanesi inşa yazıları kitabesi olmuş olup birbirilerinin devamı niteliğini taşımaktadır. Günümüz zamanında bunlardan bazı kısımları (ihtimal üzerine Rusya zamanında atılmış olan topraklarla) tahrip durumdadır. Daha alt kısımda bulunmakta olan üçüncü kitabede ise bu tarihi eseri inşa eden kişinin ismi yazılmıştır (Sayan, 2016:46).

3.3.3. Nardaran Kalesi

Düzgün şekilde olmayan, dörtgen şeklinde duvarlar çevrilmiştir. Duvarın yüksekliği beş metredir. Kasrın yüksekliği ise 12 metredir ve iki katlıdır. Zemin katta kuyu vardır ve bu kuyu bir pınarla bağlantılıdır. Kasrın üzerindeki tarih 701/1301 senesinde inşa edilmiş olduğunu belirtiyor

3.4. BAKÜ'NÜN KÜLTÜR TURİZMİNİN SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, Bakü kültür turizminin zayıf, güçlü yönlerinin belirlenmesi ve fırsat ve tehditlerin neler olduğunu belirlemektir. Güçlü yönleri belirleyerek Bakü turizm için fırsata çevrilebilir. Zayıf yönlerin belirlenmesi de bu yönleri güçlü yönlere çevirmek için stratejiler oluşturulabilir.

3.4.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada literatür taraması yapılarak ve ikincil veriler kullanılarak Bakü Kültür turizminin zayıf ve güçlü yönlerinin belirlenmesi ve fırsat ve tehditlerin neler olduğunu tespit etmek için SWOT analizi kullanılmıştır. Bakü kültür turizmi SWOT analizi kapsamında değerlendirilmiştir.

3.4.3. Bakü'nün Kültür Turizminin Swot Analizi ile Değerlendirilmesi

Bakü'nün Kültür Turizminin güçlü yönleri literatür taraması ve ikincil verilere dayanarak belirlenmiştir (tablo 7). Bakü kültür turizminin en güçlü tarafı Medeni-tarihi abidelerin çokluğudur. Bakü kültür turizminin diğer güçlü yanları ise önem sırasına göre şöyle sıralanmıştır; UNESCO dünyas mirasına dahil olan abidelerin varlığı, Sanat, Tarihi binalar, yapılar, Yerel mutfak, Kendine özgü gelenek göreneğe sahip olması, Zengin tarih ve kültür varlıkları, Bakü'de Kültür Turizminin

geliştirilmesi için var olan yüksek potansiyel, Bakü'de Kültür Turizminin geliştirilmesi için var olan yüksek potansiyel.

Bakü'nün Kültür Turizminin zayıf yönleri içerisinde 2010-2014 yılları arası için kabul edilmiş olan Azerbaycan Cumhuriyetinin 2010-2014-cü yıllarda Turizmin inkişafı ile ilgili devlet programına uygun olarak geliştirmeyi düşünülen ve halende geliştirilmesi üzere çalışılan konuları yaza biliriz. Görüldüğü gibi Bakü kültür turizminin zayıf yönlerinden birincisi: Kültür turizmine yönelik işletmelerde çalışanların hizmet düzeyinin düşük olması, diğerleri ise; Kültür turizmi bilincinin yeterince gelişmemiş olması, Altyapı ve hizmet kalitesinin ihtiyaçlara cevap vermemesi, Yöre halkın yeterli bilgiye sahip ve kültürel kaynakların farkında olmaması, Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerin eksikliği

Esasen Stratejik Yol Haritasının bize gösterdiği faktörler bize Bakü'nün Kültür Turizminin en önemli fırsatı; Artmakta olan marka otel sayıları. Diğerleri ise sırasıyla; Dünyada kültür turistlerinin sayısının artması, Gıda ve hizmet alanlarının teşkili, Şahsi güvenlik ve bölgenin stabil vaziyeti, Sosyal altyapının gelişmekte olması, Alternatif turizm türleri için potansiyelin yüksekliği, Alternatif turizm türleri için potansiyelin yüksekliği, Devlet yardım ve desteklerinin artması, Strateji yol haritasında kültür turizme de önem verilmesi, Kültür Turizmine olan ilginin artmakta olması, Kafkasya bölgesinde Kültür Turizmine en uygun şehir sayılması

Yapılmış olan ve planların da bize gösterdiği üzere tabloda belirttiğimiz gibi tehditler içerisinde birincisi; Kültür turizmi alanında güçlü rakiplerin olması, Havayolu ulaşımının pahalı olması, Ekonomik kurdaki istikrarsızlıklar, Şehrin turistik imajının henüz zayıf olmasıdır.

Tablo7: SWOT Analizi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<p>Medeni-tarihi abidelerin çokluğu</p> <p>UNESCO dünya mirasına dahil olan abidelerin varlığı</p> <p>Sanat</p> <p>Tarihi binalar, yapılar</p> <p>Yerel mutfak</p> <p>Kendine özgü gelenek göreneğe sahip olması</p> <p>Zengin tarih ve kültür varlıkları</p> <p>Bakü’de Kültür Turizminin geliştirilmesi için var olan yüksek potansiyel</p> <p>Bakü’de Kültür Turizminin geliştirilmesi için var olan yüksek potansiyel</p>	<p>Kalifiye eleman sorunu</p> <p>Kültür turizmi bilincinin yeterince gelişmemiş olması</p> <p>Altyapı ve hizmet kalitesinin ihtiyaçlara cevap vermemesi</p> <p>Yöre halkın yeterli bilgiye sahip ve kültürel kaynakların farkında olmaması</p> <p>Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerin eksikliği</p>
Fırsatlar	Tehditler
<p>Artmakta olan marka otel sayıları</p> <p>Dünyada kültür turistlerinin</p>	<p>Kültür turizmi alanında güçlü rakiplerin olması</p>

sayısının artması	Havayolu ulaşımının pahalı olması
Gıda ve hizmet alanlarının teşkili	Ekonomik kurdaki istikrarsızlıklar
Şahsi güvenlik ve bölgenin stabil vaziyeti	Şehrin turistik imajının henüz zayıf olması
Sosyal altyapının gelişmekte olması	
Alternatif turizm türleri için potansiyelin yüksekliği	
Alternatif turizm türleri için potansiyelin yüksekliği	
Devlet yardım ve desteklerinin artması	
Strateji yol haritasında kültür turizme de önem verilmesi	
Kültür Turizmine olan ilginin artmakta olması	
Kafkasya bölgesinde Kültür Turizmine en uygun şehir sayılması	

Kaynak: 1.Stratejik Yol Haritası, (Web5),Bağırılı, Aydan Yüksek Lisans Tezi “Azerbaycan Turizminin Gelişiminde İş İlişkilerinin Oluşması Problemi” 2015, (Web6).

SONUÇ

Bakü'nün kültür turizmi potansiyelinin ikincil veriler ve literatür taraması üzerinden yapılmış olan araştırmasından sonra, SWOT analizi yapılmıştır. Yapılmış olan analiz yukarıdaki tabloda belirtilmiştir. Bu analize göre Bakü'nün kültür turizmi potansiyelinin, Güçlü yönleri; medeni-tarihi abidelerin çokluğu, UNESCO dünya mirasına dahil olan abidelerin varlığı, sanat, tarihi binalar, yapılar, yerel mutfak, kendine özgü gelenek göreneğe sahip olması, zengin tarih ve kültür varlıkları, Bakü'de Kültür Turizminin geliştirilmesi için var olan yüksek potansiyel, Bakü'de Kültür Turizminin geliştirilmesi için var olan yüksek potansiyeldir. Zayıf yönler ise; kalifiye eleman sorunu, kültür turizmi bilincinin yeterince gelişmemiş olması, altyapı ve hizmet kalitesinin ihtiyaçlara cevap vermemesi, yöre halkın yeterli bilgiye sahip ve kültürel kaynakların farkında olmaması, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerin eksikliğidir. Fırsatları; artmakta olan marka otel sayıları, dünyada kültür turistlerinin sayısının artması, gıda ve hizmet alanlarının teşkili, şahsi güvenlik ve bölgenin stabil vaziyeti, sosyal altyapının gelişmekte olması, alternatif turizm türleri için potansiyelin yüksekliği, alternatif turizm türleri için potansiyelin yüksekliği, devlet yardım ve desteklerinin artması, strateji yol haritasında kültür turizme de önem verilmesi, kültür turizmine olan ilginin artmakta olması, Kafkasya bölgesinde kültür turizmine en uygun şehir sayılmasıdır. Sonuncu olarak Tehditleri ise; kültür turizmi alanında güçlü rakiplerin olması, havayolu ulaşımının pahalı olması, ekonomik kurdaki istikrarsızlıklar, şehrin turistik imajının henüz zayıf olmasıdır. İlk önce fırsatları nasıl güçlü yöne çevire biliriz diye bakarsak, ilk olarak, artmakta olan marka otel sayılarını iyi değerlendirerek Azerbaycan'da rahat yerleşimlerini sağlamak ve

Azerbaycan'da işlemlerini kolaylaştırarak, dış turistlere Azerbaycan'ın marka otellerin isteyerek seçmekte olduğu bir ülke olduğunu göstermek, ikinci olarak, şahsi güvenlik ve bölgenin stabil vaziyeti meselesidir. Dünyada artmakta olan terör olaylar ülkemize hiç yansımaması bizim için büyük fırsattır ve eğer bunun için iyi reklamlar yaparsak ve ülkemizin şahsi güvenlik ve stabil durumunu insanlara yansıta bilirsek bu bizim ülke turizmimiz için gelecekte bir güçlü yön olacaktır. Kültür turizmi için diğer bir fırsat olan devletin yardımlarının ve desteklerinin artmasıdır. Bu mesele üzerinde iyi durulursa gelecekte Kültür Turizmi olgusu kendisi ayrıcalıkta ülkemiz için güçlü yön olacağı şübhesizdir. Zayıf yönleri güçlü yönlere çevirmek için, ilk önce kalifiye eleman sorununu çözmek gerekmektedir. Bunun için eğitimin üzerinde durmak, pratik yapmak ve eğer mümkünse ve öğrenciler ise dış bir ülkeye üniversite adından stajyerlik yapmaya göndermek gerekmektedir. Bunun sonucunda turizmi daha gelişmiş olan ülkenin iş tarzlarını öğrenmiş olan öğrenciler ülkemize gelecek vaat eden işçiler gibi döneceklerdir. İkinci zayıf yön kültür turizmi bilincinin yeterli kadar iyi gelişmemiş olmasıdır. İnsanlara genel olarak, esasta reklamlar, jurnallar, internet siteleri ve gazeteler vasıtasıyla bilgilendirme yapılarak kültür turizmi bilinçli yükseltile bilinir.

KAYNAKÇA

SEZER, Mustafa Serdar. (2010), Türkiye Turizm Sektöründe Müze Turizminin Payının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, erişim tarihi: 12.02.2018

YILDIZ, Zafer. (2011), Turizmin Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Vizyoner Dergisi, Yıl 2011, Cilt 3, Sayı 5, s.54-71.

AKOĞLAN KOZAK, M., EVREN, S. ve ÇAKIR, O. (2012), Tarihsel Süreç İçinde Turizm Paradigması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, Eskişehir.

HUSEYNOV, İlgar, ve EFENDİYEVA, Nigar, (2007), Turizmin Esasları. Bakü.

GARDA, Betül. (2010), Macera Turizmi Pazarlaması: Antalya Yöresine Gelen Turistlerin Macera Turizmine Yönelik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, erişim tarihi: 13.02.2018

GARDA, Betül. (2010), Macera Turizmi Pazarına Genel Bir Bakış.

TAPUR, Tahsin. (2009), Konya İlinde Kültür ve İnanç Turizmi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 2009, Cilt 2/9, Konya.

KOZAK, Nazmi. (2012), Genel Turizm Bilgisi. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2472, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1443, Eskişehir.

ÖNEN, Oğuzhan, (2008), Dünyada ve Türkiye’de Turizm. Ankara.

GÖK, Tolga, (2016), Bölgesel Kalkınmada Yat Turizminin Rolüne İlişkin Yerel Halkın Bakışı: Taşucu Örneği. *ÇATALHÖYÜK Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* Yıl: 2016, Sayı: 1 – Sayfa: 271-284.

İNCEKARA, Beyhan, DÖRDÜNCÜ, Hazar, ve ÖZER, Ozan. (2015), Turizm Ulaştırmasının Denizyolu Ulaştırmacılığı Yönünden Gelişimi. İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi, Yıl 2015, Cilt 2, Sayı 1, s. 1-16.

KOZAN, Gökçe Yasemin, ÖZDEMİR, Sami Sonat, ve GÜNLÜ, Ebru, (2014), Turizm Yazınında “Deniz Turizmi”nin Olgusal Gelişimi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi Dergisi, Yıl 2014, Cilt 6, Sayı 2 s.115-129, ISSN: 1309-4246.

ERCANİK, Ceyda, (2003), Türkiye’de Yat Turizminin Coğrafya Açısından İrdelenmesi.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara. erişim tarihi: 04.03.2018

SEZER, İbrahim, Turistik Fonksiyonları ve Yat Turizmine Etkileri Açısından Didim Yat Limanı. Giresun Üniversitesi.

YARMACI, Nihan, KELEŞ, Melike, ve ERGİL, Bilge, (2017), Su Altı Dalış Turizminin Mevcut Durumu, Sorunları ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler: Kaş Örneği. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, Yıl 2017, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 66-87.

MUSTAFAZADE, Nigar, (2015), KongreTurizmiveÖnemi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bakü. erişim tarihi: 20.04.2018 erişim tarihi: 21.04.2018

KAYA, Muhammet Caner, ve BATMAN, Orhan, (2016), Sakarya’nın Kongre Turizmi Pazarı Arz Analizi: Yerel Paydaşlar Üzerinde Bir Araştırma. Sakarya Üniversitesi. İşletmeBilimiDergisi Yıl 2016, Cilt 1/4, s. 79-97.

TENGİLİMOĞLU, Dilaver, (2013), SAĞLIK TURİZMİ. Siyasal Kitabevi, Yıl ağustos 2013, Ankara.

ÇETİN, Turhan, Termal Turizm Potansiyeli Açısından Kozaklı (Nevşehir) Kaplıcaları. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Tearature and History of Turkish or Turkic, Cilt1/6, Yılkış 2011, s. 899-924, Türkiye.

İLBAN, Mehmet Oğuzhan, KÖROĞLU, Ahmet, ve BOZOK, Düriye, Termal Turizm Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Gönen Örneği. İstanbul Ticaret Üniversitesi. Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl bahar 2008 , Sayı 13, s.105 -129.

CAN, Ali, BAYRAKTAROĞLU, Hakan, ve ATALIÇ, Hilmi, (2014), Global Perspektifle Türkiye’de Medikal Turizm Yönetimi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. Sosyal bilimler enstitüsü dergisi, İSSN 1309-1387, Yıl Aralık 2014, Cilt 6, Sayı 11, s.73-81.

KAYNAK, İbrahim Hakkı, İnanç Turizminin Medeniyetler Arası İşbirliğine Etkileri: Türkiye Örneği. Selçuk Üniversitesi.

GÜLCAN, Bilgehan, Macera Turizminin Kapsamı ve Macera Turizminde Kaza Riski. Gazi Üniversitesi.

ÇETİNKAYA, Güney, Bir Macera Turizmi Etkinliği Olarak Kaya Tırmanış Sporunu ve Antalya-Geyikbayırı’nın Potansiyeli. Akdeniz Üniversitesi, Eastern Geographical Review – 31 (Doğu Coğrafya Dergisi – 31).

SOYKAN, Füsün, (2002), Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. Ege Coğrafya Dergisi, Yıl 2003, Cilt 12, İzmir.

AYDIN, Oğuz, (2012), AB’de Kırsal Turizmde İlk 5 Ülke ve Türkiye’de Kırsal Turizm. Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli Meslek Yüksekokulu, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Yıl 2012, Cilt 14 (23), s. 39-46, Aydın.

BENLİ, Sercan, CAN, Mehmet, ve ÜST CAN, Çağla, (2017), Profesyonel Mağaracıların Gözünden Mağara Sporunu ve Mağaraların Turizmde Değerlendirilmesi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

ALBAYRAK, Aslı, (2013), Kış Turizmi Turistlerinin Seyahat Motivasyonları. İstanbul Arel Üniversitesi.

ALTAY, Namık Tanfer, ÇAVUŞ, Ahmet, ve ZAMAN, Nilgün, (2015), Türkiye'nin Kış Turizmi Koridorunda Yeni Bir Kış Turizm Merkezi: Konaklı. Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı 3, s.345-365, İstanbul.

AKIN, Adnan, (2015), Spor Turizminin Etkileri Üzerine Bir Alan Araştırması. Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

ARGAN, Metin, (2004), Spor ve Turizm Pazarlamasının Kesişim Noktası Olarak Spor Turizmine Kuramsal Bir Bakış. Anadolu Üniversitesi Bozüyük Meslek Yüksekokulu. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Yıl 2004, Cilt 15, Sayı 2, Güz: 158-168.

SALİCİ, Olcay, ve ÖZDAŞLI, Kürşat., Türkiye Spor Turizminde Masa Tenisinin Yeri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Yılgüz2016, Sayı 3, ss. 36-46.

SEFEROV, Rehman, ve HESENOV, Tapdıg, Azerbaycan'ın Turizm Potansiyeli ve Turizm Etkinliklerinin Değerlendirilmesi. Türkiyat Araştırmaları Dergisi.

ARSLANOĞLU, İbrahim, Kültür ve Medeniyet Kavramları. Gazi Üniversitesi

OĞUZ, Esin Sultan, (2011), Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı. Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 28, Sayı 2, Hacettepe Üniversitesi, erişim tarihi:

MEYDAN UYGUR, Selma, ve BAYKAN, Eda, Kültür Turizm ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri.

EMEKLİ, Gözde, (2007), Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. Ege Üniversitesi. Ege Coğrafya Dergisi, Yıl 2006, Cilt 15, s.51-59, İzmir.

PEKİN, Faruk, (2011), Çözüm: Kültür Turizmi Turizm ve Kültür Politikaları.

KARSLI, Cihat, KAYMAZ, Yunus, CANDEMİR, Aykan, ve GÜNAY, Nazan, Kültür Turizminde Yerel Değerler: Ödemiş İlçesi ve Ödemiş

Yıldız Kent Arşivi ve Müzesi Örneği. Ege Üniversitesi. Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, Yıl ocak 2016, Sayı: 17, ss. 87-111.

DEĞERLİYURT, Mehmet, AKSU, Recep, AYDOĞMUŞ, Yasir, KAYA, Mehmet Fatih, ve TÜRKMEN, Eercan, (2013),Diyarbakir KültürTurizmineİlişkinCoğrafyaÖğretmenAdaylarınınBakışAçılarınınBelirlenmesi. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Yıl yaz 2013, Cilt 8/9, s. 1045-1057, ANKARA-TURKİYE.

ZENGİN, Burhanettin,ve EKER, Nuray, (2014), Alternatif Turizm Kapsamında Kültür Turizminin Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolü: Bir Uygulama. Sakarya Üniversitesi.

ALAEDDİNOĞLU, Faruk,ve YILDIZ, Mehmet Zeydin, Türkiye’de Kültür Turizmi ve Algılanışı.

VALİŞOV, Ziya, (2008), Bir İslâm Şehri Bakü (Kuruluşundan XVI. Y.Y. Başına Kadar). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

TAHİROV, K,(2009), “Tarixin Daş Yaddaşı” M.F.Ahundov isimli Azərbaycan Milli Kütüphanesi, Yıl 2009, s. 67, Bakü.

GULİYEA, Vefa, (2015). Şirvanşahlar Sarayı: Tarix, Həqiqətlər, Mülhizələr. “Elm və təhsil”, Yıl 2015, s. 80, İSBN 978-9952-8176-2-1, Bakü.

SAYAN, Yüksel, (2016), Azerbaycan’da Apşeron Savunma Yapıları. Ege Üniversitesi, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, Yıl yaz 2016, Cilt 1/16.

BAĞIRLI, Aydan,(2015), “Azərbaycanda Turizmin İnkişafında Kommersiya Münasibətlərinin Formalaşması Problemləri” Mevzusunda. Bakü.

İnternet Kaynakları

Web1:<http://www.kuto.org.tr/img/kuto/raporlar/10.pdf>, erişim tarihi: 05.05.2018

Web2:<http://dspace.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/12345/12170/274339.pdf?sequence=1&isAllowed=y> erişim tarihi: 06.05.2018

Web3: http://files.preslib.az/projects/remz/pdf/atr_paytaxt.pdf erişim tarihi: 07.05.2018

Web4:<file:///C:/Users/User/Downloads/Strateji%20Yol%20Xeritesi.pdf> erişim tarihi: 08.05.2018

Web5:http://unec.edu.az/application/uploads/2015/06/turizminesaslar_i_az18cavab.pdf erişim tarihi: 09.05.2018

Web6: http://www.elibrary.az/docs/SEREN/srn2010_128.pdf erişim tarihi: 10.05.2018